

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Rapport 2004:24

Kommunernas insatser för personer
med psykiska funktionshinder

i Vänersborgs kommun

**Kommunernas insatser för personer
med psykiska funktionshinder**
i Vänersborgs kommun

Rapport 2004:24
ISSN 1403-168X
Rapportansvarig: Rose Gustavsson och Kerstin Smedberg

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Enhet: Socialenheten
Adress: 403 40 Göteborg
Telefon: 031 - 60 50 00
Fax: 031 - 60 51 41
Beställ från www.o.lst.se under rubriken Rapporter

Innehållsförteckning

Länsstyrelsens bedömningar i sammanfattning Länsstyrelsens kommentarer i sammanfattning

- 1. Bakgrund**
- 2. Tillsynens inriktning och syfte**
- 3. Vad har granskats och hur?**
  - 3.1 Valda granskningsområden
  - 3.2 Metod
- 4. Hur ska rapporten läsas?**
- 5. Beskrivning av kommunen**

DEL A Länsstyrelsens granskning av kommunens planering och uppbyggnad av verksamheter och insatser

- 6. Kommunens kännedom om och information till personer med psykiska funktionshinder**
- 7. Kommunens mål och planer för personer med psykiska funktionshinder**
  - 7.1 Politiska mål och verksamhetsplan på övergripande ledningsnivå
  - 7.2 Mål, plan och uppföljning för Klippans gruppboende
  - 7.3 Mål, plan och uppföljning i verksamhet för aktivitetshuset Fisketorget
  - 7.4 Sammanfattande bedömning
- 8. Kommunens utbud av verksamheter och insatser**
  - 8.1 Vilka verksamheter för boende finns i kommunen?
  - 8.2 Tillgång till långsiktigt och anpassat boende
  - 8.3 Vilka verksamheter för sysselsättning finns i kommunen?
  - 8.4 Tillgång till alternativa insatser för sysselsättning

DEL B – Länsstyrelsens granskning av den enskildes rättssäkerhet handlägningsprocessen

- 9. Rättssäkerheten i handlägningsprocessen**
  - 9.1 Handläggning av ansökan om insatser kring boendet
  - 9.2 Handläggning av ansökan om insatser kring sysselsättningen
  - 9.3 Sammanfattande bedömning

DEL C – Länsstyrelsens granskning av kvalitet och innehåll i handläggarnas arbete med enskilda individer

- 10. Handläggarnas stöd till enskilda personer med psykiska funktionshinder**

- 10 Hur beskriver de enskilda själva sina behov och det stöd de får av kommunen?
- 10.1 Stödprocessen – Behovet av stöd till ett fungerande boende
- 10.2 Stödprocessen – Behovet av stöd till lämplig sysselsättning
- 10.3 Stödprocessen – Behovet av ett samordnade insatser
- 10.4 Kontaktperson eller personligt ombud

DEL D – Länsstyrelsens granskning av kvalitet och innehåll i verksamheter för boende och sysselsättning

11. Granskning av gruppboendet Klippan

- 11.1 Kort beskrivning av Klippan
- 11.2 Miljö
- 11.3 Innehåll och individuell planering
- 11.4 Sammanfattande bedömning

12. Granskning av verksamheter för sysselsättning, Fisketorget

- 12.1 Kort beskrivning av Fisketorget
- 12.2 Miljö
- 12.3 Verksamhetens innehåll
- 12.4 Sammanfattande bedömning

DEL E – Länsstyrelsens granskning av kommunens inriktning mot brukarmedverkan och den enskildes självbestämmande och delaktighet

13. Kommunens kontakt med brukar- och anhängorganisationer

- 13.1 Information till brukar- och anhängorganisationer
- 13.2 Synpunkter från brukar- och anhängorganisationer vid planering och uppföljning av verksamheter

14. Brukarinflytande i verksamheter för boende och sysselsättning

- 14.1 Möjlighet till brukarinflytande i verksamheter för boende och sysselsättning

15. Den enskildes möjlighet till självbestämmande och delaktighet

- 15.1 Den enskildes självbestämmande i stödprocessen
- 15.2 Den enskildes självbestämmande i verksamheter för boende och sysselsättning

- 16. Bemötande

DEL F – Länsstyrelsens granskning av kommunens samverkan med andra berörda organisationer/myndigheter

17. Kommunens inriktning mot samverkan och samarbete med andra berörda organisationer och myndigheter

- 17.1 Gemensamma mål, riktlinjer och verksamhetsformer på ledningsnivå
- 17.2 Samarbete kring enskilda individer
- 17.3 Samarbetsformer mellan verksamheter för boende och andra organisationer
- 17.4 Samarbetsformer mellan verksamheter för sysselsättning och andra organisationer

DEL G – Länsstyrelsens granskning av kommunens kvalitetsarbete och personalens kompetensutveckling

18. Kommunens kvalitetssystem och kvalitetsutveckling

- 18.1 Kvalitetssystem för kommunens sociala verksamhet
- 18.2 Skriftliga riktlinjer och kvalitetsarbete i verksamheter för boende
- 18.3 Skriftliga riktlinjer och kvalitetsarbete i verksamheter för sysselsättning

19. Personalens kompetensutveckling

- 19.1 Plan för personalens kompetensutveckling på övergripande ledningsnivå
- 19.2 Handläggarnas möjlighet till handledning, vägledning och fortbildning
- 19.3 Personalens kompetens på gruppboendet Klippan samt deras tillgång till handledning, vägledning och fortbildning
- 19.4 Personalens kompetens på aktivitetshuset Fisketorget samt deras tillgång till handledning, vägledning och fortbildning

Länsstyrelsens bedömningar i sammanfattning

Socialstyrelsen och samtliga länsstyrelser genomför under åren 2001 till 2004 ett nationellt projekt för att granska kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder. Ett fyrtiotal kommuner i landet har granskats utifrån en helhetsorienterad ansats. Vänersborgs och Åmåls kommuner samt stadsdelsnämnderna Linnéstaden och Lundby i Göteborgs kommun har valts ut i Västra Götalands län. Tillsynen har genomförts under 2002 och våren 2003 och omfattar kommunernas/stadsdelsnämndernas övergripande planering av verksamheten för målgruppen, arbetet kring enskilda individer samt några verksamheter för boende och sysselsättning. Det nationella tillsynsprojektet syftar också till att utveckla tillsynens metoder och bedömningsgrunder. Därför har ett antal bedömningsgrunder formulerats för att ge kommunerna möjlighet till ökad insyn i tillsynens bedömningar. Dessa redovisas i rapporten tillsammans med länsstyrelsens bedömning av kommunens verksamhet på olika områden.

Enligt socialtjänstlagen skall socialnämnden verka för att människor med psykiska funktionshinder som möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Liknande formuleringar finns i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Den tillsyn som har genomförts utgår från psykiskt funktionshindrades behov av ett fungerande boende och meningsfull sysselsättning samt behovet av vård och stöd för den psykiska och fysiska hälsa. Det innebär att även samordningen av insatser har granskats. Tillsynen inkluderar vidare kommunens hälso- och sjukvård om än i begränsad omfattning. För granskningen av kommunens hälso- och sjukvård ansvarar Socialstyrelsens tillsynsavdelning. Resultatet från denna del av tillsynen redovisas i en delrapport som biläggs huvudrapporten.

Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller kraven

- på att skaffa sig kännedom om de personer med psykiska funktionshinder som finns i kommunen. Länsstyrelsen vill dock understryka att inventeringen bör vara regelbundet återkommande
- på informationsinsatser om socialtjänstens insatser till personer med psykiska funktionshinder.
- på politiska mål för verksamheten för personer med psykiska funktionshinder
- på en verksamhetsplan för kommunens insatser till personer med psykiska funktionshinder
- på tillgång till bostäder med särskild service. Vissa av bostäderna är dock inte fullvärdiga och uppfyller inte de krav som ställs på bostad med särskild service.
- på en variation i tillgången till alternativa insatser för sysselsättning
- på rättssäkerhet i verkställighet av fattade beslut när det gäller insatser kring boendet
- på information om kommunens verksamhet till berörda brukar- och anhörigorganisationer

- på gemensamma mål för samverkan med psykiatri samt gemensamma riktlinjer med psykiatri vad gäller utskrivning från psykiatrisk heldygnsvård och gemensamma riktlinjer för en samordnad planering för enskilda individer
- på att känna till individens centrala vård- och stödkontakter för samtliga femton personer med psykiska funktionshinder vars ärenden granskats och där frågeställningen är aktuell
- på handledning samt tillgång till nödvändig fortbildning för handläggaren.

Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan och Aktivitetshuset Fisketorget uppfyller kraven

- på att ha angivna mål för verksamheten
- på tillgång till kontinuerlig kontakt med en person i personalgruppen
- på ett gott bemötande på för samtliga personer med psykiska funktionshinder som har intervjuats
- på inflytande för deltagarna i verksamheterna
- på den enskildes delaktighet.

Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget uppfyller kraven

- på närhet, utrustning och i övrigt en för verksamheten anpassad miljö
- på ett innehåll som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och besökarnas behov av meningsfull sysselsättning. Verksamheten uppfyller de krav som ställs på individanpassade insatser. Länsstyrelsen anser dock att den rehabiliterande inriktningen kan utvecklas ytterligare
- på att personal i Aktivitetshuset Fisketorget får kompetensutveckling, vägledning och handledning.

Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan uppfyller kraven

- på externt samarbete utifrån individens behov
- på att personalen har adekvat utbildning och erfarenhet. Länsstyrelsen anser dock att det är angeläget att enhetschef och personal ges utbildning om socialtjänstlagen och LSS
- på vägledning och handledning till personalen.

Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun *inte* uppfyller kraven

- på rättssäkerhet i ansökan för elva av de femton personer vars akter Länsstyrelsen granskat

- på utredning för tio av de femton personer med psykiska funktionshinder vars akter Länsstyrelsen har granskat
- på uppföljning i tolv av de femton granskade ärendena
- på verkställighet av fattade beslut i två ärenden om kontaktperson
- på att uppmärksamma den enskildes behov av insatser kring boendet. Utredning saknas eller är ofullständig i tio av de femton ärenden som granskats
- på individuella mål och planer där den enskilde har varit delaktig
- på att fullt ut tillgodose behovet av sysselsättning. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att Vänersborgs kommun snarast planerar för hur behovet av sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder skall kunna tillgodoses
- på inhämtande av synpunkter från berörda brukar- och anhörigorganisationer
- på individens delaktighet i planeringen av stödprocessen för tolv av de femton granskade ärendena
- på ett dokumenterat kvalitetssystem
- på kvalitetsutveckling och klagomålshantering.

Länsstyrelsen bedömer att Klippans gruppboende *inte* uppfyller kraven

- på plan för hur målen skall uppnås med ett tydligt samband mellan mål medel och resurser
- på fullvärdiga bostäder
- på individuell planering och dokumentation
- på integritet och självbestämmande
- på kvalitetsutveckling
- på att skriftliga riktlinjer och rutiner för anmälan skall vara kända av all personal.

Länsstyrelsen bedömer att Klippans gruppboende *inte* uppfyller kraven

- på plan för hur målen skall uppnås med ett tydligt samband mellan mål medel och resurser
- på kvalitetsutveckling och klagomålshantering.

Länsstyrelsens kommentarer i sammanfattning

I denna tillsyn har inte ingått tillsyn av psykiatrin, varken öppenvård eller slutenvård. Länsstyrelsen är inte tillsynsmyndighet över hälso- och sjukvården utan tillsynsmyndighet är Socialstyrelsens regionala tillsynsenhet i Göteborg.

Rapporten har sakgranskats av chefen för programområdet Omsorg om funktionshindrade.

Psykiatrins vårdinsatser har stor betydelse för målgruppen och påverkar behovet och utformningen av insatserna från socialtjänsten. En god samverkan gagnar såväl den enskilde som socialtjänstens och psykiatrins verksamheter.

Förutom i LSS 9 § punkt 9 framgår det av 5 kap. 7 § SoL att kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för de som på grund av fysiska eller psykiska funktionshinder och andra som möter betydande svårigheter i sin livsföring, behöver ett sådant boende.

Socialstyrelsen anger i publikationen ”Stöd för rättstillämpning och handläggning avseende bostad med särskild service för vuxna” att en bostad med särskild service är den enskildes privata och permanenta bostad. Detta ställer särskilda krav på bostadsstandarden. Huvudregeln bör vara att de generella byggbestämmelser som gäller för bostäder i allmänhet också skall gälla för bostad med särskild service. I en fullvärdig bostad skall finnas hygienutrymme, rum eller avskiljbar del av rum för samvaro sömn och vila, rum eller del av rum för matlagning.

Gruppboendet Klippan är inte ett fullvärdigt boende och uppfyller inte lagstiftningens krav. Länsstyrelsen anser att Vänersborgs kommun snarast skall erbjuda de personer som idag bor på Klippan bostad med särskild service med fullvärdig standard. Länsstyrelsen vill också understryka att det inte är förenligt med lagstiftningens intentioner att personer som inte bor i gruppboendet har tillgång till gruppboendets gemensamhetslokaler. Det är inte heller acceptabelt att de boende låses ute från köksutrymmet under viss del av dygnet. Köket är liksom övriga gemensamhetsutrymmen de boendes.

En korrekt handläggning är en garanti för den enskildes rättssäkerhet. Länsstyrelsen har i sin granskning funnit allvarliga brister i såväl utredning, uppföljning som dokumentation. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att nämnden snarast gör en översyn av handlägningsrutinerna. Ansvar för uppföljning måste tydliggöras så att den enskilde kan tillförsäkras rätt insatser efterhand som behoven förändras. Länsstyrelsen har inte kunnat se att en systematisk uppföljning av beslut och verkställighet av insatser sker. Länsstyrelsen förutsätter att ansvaret för uppföljning av beslut åvilar handläggaren eftersom inget annat har uttalats.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att såväl arbetsledare som den personal som arbetar närmast den enskilde har kunskap om gällande lagstiftning. Det är en förutsättning för att kunna ge insatser som kvalitativt motsvarar lagstiftningens krav och för att kunna informera och stödja den enskilde vid behov av förändrade insatser.

Enligt 5 kap 7 § SoL skall socialnämnden medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning. Kommunerna i landet skiljer sig åt avseende biståndsbedömning av den enskildes behov av sysselsättning och i Vänersborgs kommun biståndsbedöms inte sysselsättning. Länsstyrelsen tar inte ställning till frågan om sysselsättning generellt skall biståndsbedömas eller ej. Länsstyrelsen anser att det finns behov av fortsatta diskussioner på nationell nivå. Länsstyrelsen vill dock understryka att den enskilde alltid har rätten att ansöka om bistånd och att en sådan ansökan skall utredas och prövas i sedvanlig ordning.

Länsstyrelsen konstaterar att ett antal personer som har behov av sysselsättning inte får plats i verksamheten på Fisketorget. Det uppstår en ”kösituation” samtidigt räcker inte personalresurserna till för att stödja deltagare som önskar och har förmåga att ta steget ut till träningsplatser eller arbete.

1. Bakgrund

Psykiatrireformen trädde i kraft 1995 (Regeringens proposition 1993/94:218). Reformen syftade till att förbättra psykiskt funktionshindrades livssituation och öka deras möjligheter till gemenskap och delaktighet i samhället. Kommunernas ansvar för att planera och samordna de insatser som psykiskt funktionshindrade behöver förtydligades. Likaså kommunernas ansvar för att utveckla boendeformer och verksamheter för sysselsättning. Av utvärderingen av psykiatrireformen (Rapport Socialstyrelsen 1999:1) framgår att psykiskt funktionshindrade personers livssituation har börjat uppmärksammas allt mer i kommunerna. På flera områden har dock reformen ännu inte fått avsedda effekter och implementeringen av reformen har kommit olika långt i landet.

Personer med psykiska funktionshinder tillhör en grupp som många gånger inte själva söker det stöd och den service de behöver och har rätt till. Det innebär ett särskilt ansvar för tillsynsmyndigheterna att följa hur kommunerna lyckas uppmärksamma gruppens behov och erbjuda adekvata insatser. Socialstyrelsen och länsstyrelserna genomför under åren 2001 till 2004 ett gemensamt nationellt projekt för att granska om personer med psykiska funktionshinder får det stöd av socialtjänsten de har rätt till. En granskning av samtliga kommuners övergripande planering av sin verksamhet för målgruppen har genomförts under 2002. I ett fyrtiotal kommuner har även en fördjupad granskning av den praktiska verksamheten genomförts. Vänersborgs kommun är en av de kommuner som är föremål för en fördjupad granskning.

2. Tillsynens inriktning och syfte

Enligt Socialtjänstlagen skall socialnämnden verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra (5 kap.7 § SoL). Liknande formuleringar finns i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Enligt denna lag skall kommunens verksamhet främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra (5 § LSS). De medel kommunen skall använda för att nå dessa mål anges endast undantagsvis. Det innebär att enskilda kommuner har stor handlingsfrihet att utforma sin verksamhet för målgruppen utifrån lokala förutsättningar. Samtidigt måste insatsernas kvalitet och innehåll på ett tydligt sätt relateras till de övergripande målen för att personer med psykiska funktionshinder skall få möjlighet till ökad delaktighet i samhällslivet. Ur ett tillsynsperspektiv är därför kvalitet och innehåll i verksamheten av stor betydelse. Likaså den enskildes rättssäkerhet och principen om lika möjligheter till stöd och service.

Den genomförda tillsynen har en bred och helhetsorienterad ansats. Det motiveras dels av att personer med psykiska funktionshinder har svårigheter på flera livsområden, dels av den mångfald av verksamheter och tjänster enskilda kommuner bygger upp. Tillsynen utgår från målgruppens behov av socialtjänstens insatser på några centrala områden. Det gäller ett fungerande boende, meningsfull sysselsättning, vård och stöd för sin hälsa samt behovet av samordnade insatser från kommun och landsting. Tillsynen omfattar vidare kommunens verksamhet på flera nivåer; hur kommunen planerar verksamheten på ledningsnivå, hur arbetet ser ut kring enskilda individer samt kvalitet och innehåll i verksamheter för boende och sysselsättning. Även kommunens hälso- och sjukvård ingår, om än i begränsad omfattning, i denna tillsyn. En helhetsorienterad tillsyn förväntas leda till att brister på flera områden av kommunens verksamhet blir uppmärksammade vid samma tillfälle och därmed åtgärdade i sin helhet.

Projektets avsikt är även att utveckla och förbättra tillsynens metoder för att göra tillsynen tydligare och öka förutsägbarheten. Därmed får enskilda kommuner en ökad insyn i länsstyrelsernas arbetssätt och bedömningar. Möjligheten att jämföra tillsynens resultat mellan olika kommuner ökar också. Inom ramen för tillsynsprojektet har mer specifika krav på kommunens verksamhet formulerats. Kraven grundas på lagstiftningen och psykiatrireformens intentioner men också på den samlade kunskap som finns från olika utvärderingar.

Granskningen av Vänersborgs kommun är således en del av tillsynsmyndigheternas landsomfattande tillsyn över kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder. Det innebär att resultatet av tillsynen i Vänersborgs kommun också kommer att ingå i en sammanställning av tillsynens resultat på nationell nivå.

3. Vad har granskats och hur?

Ett antal granskningsområden har valts med utgångspunkt i kommunernas/stadsdelsnämndernas ansvar för personer med psykiska funktionshinder. Tillsynen omfattar tre delundersökningar:

1. Granskning av kommunernas/stadsdelsnämndernas planering och uppbyggnad av verksamheter:
2. Granskning av rättssäkerheten i handlägningsprocessen och kvalitet och innehåll i handläggarnas arbete med enskilda individer:
3. Granskning av kvalitet och innehåll i verksamheter för boende och sysselsättning:

3.1 Valda granskningsområden

Kommunens ansvar att nå de personer med psykiska funktionshinder som har behov av socialtjänstens insatser

Enligt Socialtjänstlagen skall socialnämnden göra sig förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden (5 kap. 8 § SoL). En central uppgift för kommunen är således att finna de personer med psykiska funktionshinder som har behov av socialtjänstens insatser och erbjuda dem kommunens stöd. Denna uppgift är särskilt viktig med tanke på att målgruppen många gånger själva inte söker den hjälp de behöver.

Kommunens ansvar för att planera sin verksamhet och bygga upp verksamhet och insatser för personer med psykiska funktionshinder

Enligt Socialtjänstlagen har kommunen en skyldighet att planera sin verksamhet för människor med psykiska funktionshinder (5 kap. 8 § SoL). En sådan planering är nödvändig för att målgruppen skall uppmärksammas och för att nödvändiga resurser skall avsättas. Planeringen bör utgå från kunskap om målgruppens behov och förutsättningar och ha en hög grad av konkretion till vägledning för chefernas planering av olika typer av verksamheter. En planering av kommunens olika verksamheter är också nödvändig för att dessa skall kunna följas upp och anpassas efter nya behov och förutsättningar.

Socialnämnden skall vidare medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för dem som behöver ett sådant boende. (5 kap. 7 § SoL). Personer med psykiska funktionshinder har mer eller mindre omfattande funktionshinder och varierande behov av stöd till ett fungerande boende, lämplig sysselsättning eller andra centrala insatser. Det stöd som byggs upp av kommunen skall både täcka målgruppens behov och vara tillräckligt varierat för att var och en skall få ett individanpassat stöd.

Kommunens ansvar för att kommunens stöd till den enskilde är behovsstyrt och rättssäkert handlagt

För att stödet till enskilda individer skall leda till ökade möjligheter att delta i samhällets gemenskap och leva som andra, bör stödet utformas utifrån en helhetssyn på den enskildes behovssituation där sociala, fysiska, medicinska och psykiska behov beaktas. En individuell plan bör upprättas. En systematisk uppföljning av beslut, planer och insatser bör genomföras regelbundet och vid behov omprövas (SOSFS 1998:8 (S)). Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras (11 kap. 5 § SoL). Den som så önskar, skall vidare ha möjlighet att få ett personligt stöd i form av kontaktperson (3 kap. 6 § SoL, 9 § punkt 4 LSS).

Kommunens ansvar för kvalitet och innehåll i verksamheter för boende och sysselsättning

Kommunen ansvarar för att medverka till att den enskilde får meningsfull sysselsättning och får bo på ett sådant sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd. Det innebär att de verksamheter kommunen bygger upp skall ha en sådan kvalitet och ett sådant innehåll att de främjar de psykiskt funktionshindrades möjligheter till ökat deltagande i samhällets gemenskap. Verksamheterna bör därför ha en motiverande och rehabiliterande inriktning. Innehållet i kommunens verksamheter bör utformas utifrån kunskapen om målgruppens särskilda svårigheter. Insatserna inom ramen för verksamheten skall vidare individanpassas och skraddarsys efter var och ens behov och förutsättningar. Det är också viktigt att enskilda har tillgång till en särskild kontaktperson i verksamheten.

Kommunens ansvar för att ha system för att fortlöpande säkra och utveckla kvaliteten i den sociala verksamheten såväl som i verksamheten för hälso- och sjukvård

För att kvaliteten ska kunna säkras och fortlöpande utvecklas är det viktigt att kommunen har ett system för planering, utförande, uppföljning och utveckling av kvaliteten i såväl verksamheten i stort som i verksamheter för boende och sysselsättning (SOSFS 1998:8 (S), SOSFS:24 (M)).

Kommunernas ansvar för att det finns personal med adekvat kompetens och personlig lämplighet i arbetet med personer med psykiska funktionshinder

För utförande av socialnämndens uppgifter, skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet (3 kap. 3 § SoL). Personalens kompetens i arbetet med personer med psykiska funktionshinder är viktig för att dessa skall få de insatser de behöver och har rätt till. Personalens kompetensutveckling skall därför uppmärksammas såväl på övergripande ledningsnivå som på enhetsnivå.

Kommunens ansvar att samverka med både brukar- och anhörigorganisationer och personalens ansvar att samarbeta med enskilda brukare

Psykiatrireformen lyfter fram betydelsen av socialnämndens samverkan med brukar- och anhörigorganisationer. Det kan gälla såväl i nämndens uppsökande verksamhet som när kommunen planerar sina insatser för målgruppen (3 kap. 4 § SoL, 5 kap. 8 § SoL). På den individuella nivån skall socialnämndens insatser utformas och genomföras tillsammans med den enskilde (3 kap.5 § SoL).

Kommunens ansvar att samverka med psykiatrin och andra berörda myndigheter

Flera välfärdsaktörer har ett gemensamt ansvar för att personer med psykiska funktionshinder får ett samordnat stöd från samhället. Kommunerna har dock ett särskilt ansvar för att uppmärksamma behovet av samordnade insatser. För att detta skall vara möjligt krävs en samordning av resurser och regelverk på ledningsnivå och ett samarbete mellan personal från olika enheter och myndigheter/organisationer. Båda nivåerna är ömsesidigt beroende av varandra. En samordning på ledningsnivå är ingen garanti för att ett samarbete verkligen kommer igång på den operativa nivån. Likaså är ett samarbete mellan olika personalgrupper inte en garanti för ett hållbart samarbete över tid. Ett välutvecklat samarbete på personell nivå riskerar att försvinna om inte samarbetet är legitimerat av ledningen för respektive organisation eller myndighet. Gemensamma mål, riktlinjer och former är en förutsättning för att samarbetet ska överleva på lång sikt (5 kap. 8 § SoL, 3 kap. 4 och 5 §§ SoL).

Kommunens hälso- och sjukvårdsansvar

Enligt hälso- och sjukvårdslagen skall det finnas en verksamhetschef som ansvarar för kommunens hälso- och sjukvård (29 § HSL). Inom det verksamhetsområde som kommunen bestämmer skall det även finnas en medicinskt ansvarig sjuksköterska (24 § HSL). För att säkerheten i vården skall kunna säkerställas skall kommunen ha rutiner för sin läkemedelshantering (SOSFS 2000:17).

3.2 Metod – tre delundersökningar

Granskning av kommunens planering av sin verksamhet för personer med psykiska funktionshinder

En enkät skickades till landets samtliga kommuner inklusive Vänersborgs kommun i januari 2002. Enkäten har besvarats gemensamt av den enhetschef som ansvarar för verkställighet av SoL och LSS-insatser för målgruppen samt en psykiatrihandläggare. Kommunen ombads att bifoga aktuella dokument till ett antal frågor. Det gällde politiska mål, verksamhetsplan, skriftliga riktlinjer för utskrivning eller permission från sluten psykiatrisk vård samt samordnad och individuell plan, gemensamma mål/policy för samverkan och plan för kompetensutveckling. Svaren har sedan sänts till Socialstyrelsen som databearbetat uppgifterna. Ett antal bedömningsvariabler har konstruerats som baseras på en kombination av olika svarsalternativ.

Urval av kommuner för en fördjupad granskning

Den fördjupade tillsynen av kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder har genomförts i ett urval av landets kommuner. Urvalet av kommuner skapar förutsättningar att på nationell nivå belysa frågan om psykiskt funktionshindrades tillgång till ett tillräckligt och anpassat stöd sju år efter psykiatrireformen.

Granskning av rättssäkerheten i handlägningsprocessen och kvalitet och innehåll i handläggarnas arbete med enskilda individer

Granskningen fokuseras på handläggarnas dokumentation av socialtjänstens insatser samt deras bedömning av enskildas behov, deras planering och uppföljning av insatser. Om insatserna eller stödet är tillräckligt och individanpassat ingår också i denna granskning.

Urval av individer

Vänersborgs kommun ombads att upprätta en lista på det antal psykiskt funktionshindrade som har stöd från socialtjänsten, totalt 79 personer. Ett slumpmässigt urval på 15 individer har sedan gjorts av Länsstyrelsen.

Metod för datainsamling

Information kring utvalda individer har insamlats från flera källor i syfte att få ett tillförlitligare underlag för Länsstyrelsens bedömningar. Individens akt har granskats utifrån en checklista. Den handläggare som har den huvudsakliga kontakten med individen har sedan ombetts besvara en enkät som berör de personer som handläggaren ansvarar för. I de enkätsvar som kommit in till Länsstyrelsen från Vänersborgs kommun är dock inte handläggaren uppgiftslämnare, vilket var avsikten, utan enkäten har besvarats av baspersonal i gruppboenden/motsvarande. Dessutom har en kvalitativ intervju genomförts med de tio personer som tackade ja till att intervjuas.

Analys och bedömning

Den insamlade informationen har strukturerats och utgjort underlag för en bedömning på individnivå på ett antal områden. Individmaterialet har sedan sammanställts. Eftersom granskningen baseras på ett slumpmässigt urval av individer skulle man kunna dra vissa slutsatser som gäller hela gruppen personer med psykiska funktionshinder, som har stöd från socialtjänsten. Länsstyrelsen har valt att inte dra generella slutsatser från individgranskningen eftersom bortfallet var för stort och intervjuerna skulle enligt överenskommen metod vara ostrukturerade och bygga på vad personerna valde att berätta.

Granskning av verksamheter för boende och sysselsättning

Urval av verksamheter

De verksamheter som granskats är Klippans gruppboende och Aktivitetshuset Fisketorget.

Metod för datainsamling

Skriftligt material i form av mål och styrdokument såsom verksamhetsberättelse, verksamhetsplan, system för avvikelshantering och klagomål samt samverkansrutiner har inhämtats. Vid besök i verksamheterna har strukturerad chefsintervju respektive gruppintervju med personalen genomförts. En checklista har använts för granskning av den fysiska miljön i verksamheterna. Tre intervjuer med boende på Klippans gruppboende och ett gruppsamtal med fem deltagare på Fisketorget har också genomförts under besöket i verksamheterna.

Analys och bedömning

Den insamlade informationen har strukturerats och utgjort underlag för bedömningar av verksamheten på olika områden.

4. Hur ska rapporten läsas?

Länsstyrelsen har genomfört en omfattande granskning av Vänersborgs kommuns verksamhet för personer med psykiska funktionshinder. Granskningen omfattar både planeringen av verksamheten och arbetet i praktiken. Det innebär att rapporten blir omfattande för att en samlad bild av hela granskningen skall kunna ges. En delrapport som omfattar Socialstyrelsens granskning av kommunens hälso- och sjukvård på planeringsnivån bifogas denna rapport.

Rapporten inleds med en sammanfattande redogörelse för länsstyrelsens bedömningar och beslut. Den första delen av rapporten är en allmän beskrivning av kommunen och hur kommunen organiserat sin verksamhet för personer med psykiska funktionshinder. I den allmänna beskrivningen ingår även uppgifter om befolkningen och förväntat antal personer med psykiska funktionshinder i kommunen.

Redovisningen av länsstyrelsens granskning och dess resultat är indelad i sju delar. Det är sju delar som berör olika områden för granskningen, se innehållsförteckning Del A till Del G. För varje område redovisas Länsstyrelsens bedömningar från granskningen på planeringsnivån, granskningen kring enskilda individer samt granskningen av verksamheter för boende och sysselsättning. För varje område redovisas även Länsstyrelsens bedömningsgrunder och underlaget för varje bedömning under rubriken "Länsstyrelsens iakttagelser".

Begrepp som används i rapporten

Personer med psykiska funktionshinder

Enligt Socialstyrelsen utgörs målgruppen av personer som är 18 år och äldre med:

- psykisk störning/sjukdom som
- orsakar funktionsnedsättning med
- förlust av förmåga (funktionshinder) i sådan grad att
- det inverkar på den dagliga livsföringen (sociala konsekvenser) som
- utan hjälp och stöd utvecklas till ett handikapp och
- att detta handikapp bedöms bli långvarigt (minst ett halvår).

I denna tillsyn av kommunernas insatser till personer med psykiska funktionshinder avgränsas dock målgruppen till personer mellan 18 och 65 år som har någon form av stöd av socialtjänsten.

Verksamheter för boende

Beteckningen "verksamheter för boende" används i rapporten som ett samlingsbegrepp för olika typer av verksamheter som förmedlar stöd i boendet till psykiskt funktionshindrade. En verksamhet avgränsas genom att en chef och viss personal är knutna till verksamheten. Olika typer av verksamheter kan vara:

- Verksamhet som förmedlar boendestöd (del av verksamhet inom hemtjänsten, boendestödsgrupper, trapphusboende)
- Bostad med särskild service enligt 5 kap. 7 § SoL eller 9 § LSS
- Hem för viss annan heldygnsvård enligt 5 kap. 7 § SoL
- Hem för vård eller boende (HVB).

Verksamheter för sysselsättning

Beteckningen ”verksamheter för sysselsättning” används i rapporten som ett samlingsbegrepp för olika typer av sysselsättningsverksamheter. En verksamhet avgränsas genom att en chef och viss personal är knutna till verksamheten. Olika typer av verksamheter kan vara:

- Daglig verksamhet enligt LSS
- Dagverksamhet (träffställe) enligt 3 kap. 6 § SoL
- Dagverksamhet (mer strukturerat innehåll med arbetsliknande inslag) enligt 3 kap. 6 § SoL
- Rehabiliteringsverksamhet i samverkan med andra huvudmän enligt 2 kap. 6 § SoL.

5. Beskrivning av kommunen

Hur många personer med psykiska funktionshinder har kommunen kontakt med?

I Vänersborgs kommun bodde 36 795 personer, 18 301 män och 18 494 kvinnor, den 31 december 2001. Av dessa var 21 857 personer mellan 18 och 65 år gamla. Socialtjänsten hade i januari 2002 kontakt med 61 personer med psykiska funktionshinder som hade någon form av insats enligt SoL och/eller LSS. Av dessa personer var 39 män och 22 kvinnor. Därutöver hade socialtjänsten kontakt med tio personer som inte hade någon insats trots att de, enligt socialtjänsten, hade behov av det.

Socialstyrelsen har uppskattat antalet personer med psykiska funktionshinder i befolkningen som är 18 år och äldre till:

Storstad: 0.96 % av befolkningen

Övriga landet: 0.56 % av befolkningen

Totalt: 0,63 % av befolkningen

(Källa: Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1998:4, sid. 40).

Inom Vänersborgs kommun har tidigare funnits flera större sjukhus med psykiatrisk inriktning. Viss begränsad verksamhet finns fortfarande kvar. Sammantaget finns därför anledning att tro att antalet personer med psykiska funktionshinder som bor kvar i kommunen snarare överstiger än understiger den genomsnittliga fördelningen i övriga landet.

Hur organiserar kommunen sitt arbete för personer med psykiska funktionshinder?

Socialnämnden ansvarar för de insatser som ges till personer med psykiska funktionshinder i Vänersborgs kommun. Insatser till personer med psykiska funktionshinder ryms organisatoriskt inom programområdet Omsorg om funktionshindrade. Det finns en separat biståndsenhet som utreder och fattar beslut om insatser enligt SoL och LSS till funktionshindrade och äldre.

DEL A

Länsstyrelsens granskning av kommunens planering och uppbyggnad av verksamheter

6. Kommunens kännedom om och information till personer med psykiska funktionshinder

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall genom inventering eller på annat godtagbart sätt inhämta uppgifter om antal personer med psykiska funktionshinder och deras behov. Inventeringen bör vara regelbunden och göras i samverkan med psykiatrin.

(5 kap. 8 § SoL och 15 § punkt 1 LSS)

Kommunen skall informera om det stöd och den service som erbjuds personer med psykiska funktionshinder. Information bör vara regelbunden samt tillräckligt bred och träffsäker.

(3 kap. 1 och 4 §§ SoL, 5 kap. 8 § SoL och 15 § punkt 3 LSS)

Uppfyller kraven:

- Kommuner som i samverkan med psykiatrin gjort en inventering under de senaste 7 åren innehållande antal personer, kön, ålder, boende och sysselsättning alternativt skaffat sig kännedom om målgruppen på annat sätt och i godtagbar omfattning.
- Kommuner som har genomfört informationsinsatser under de senaste året och använt sig av mer än en informationskanal.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller de krav som ställs på att skaffa sig *kännedom* om de personer med psykiska funktionshinder som finns i kommunen. Länsstyrelsen vill dock understryka att inventeringen bör vara regelbundet återkommande. Den senaste inventeringen genomfördes 1995. Det är angeläget att kommunen har *aktuell* kännedom om målgruppen.
- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller de krav som ställs på *informationsinsatser* om socialtjänstens insatser till personer med psykiska funktionshinder. Länsstyrelsen vill understryka vikten av att såväl skriftlig som muntlig information lämnas till enskilda, organisationer och allmänhet.

Länsstyrelsens iakttagelser

Vänersborgs kommun gjorde en inventering 1995 tillsammans med psykiatrin. Inventeringen innefattade uppgifter om antal personer, kön, ålder, boende- sysselsättnings- och hälsosituation. Kommunen planera, enligt svar på planeringsenkäten, inte någon ny inventering under de närmaste två åren.

Under de senaste tolv månaderna har kommunen riktat muntlig information direkt till brukar/anhörigorganisationen, ISAP. Någon riktad informationsinsats till personer med psykiska funktionshinder har inte genomförts under det senaste året.

7. Kommunens mål och planer för personer med psykiska funktionshinder

7.1 Politiska mål och verksamhetsplan på övergripande ledningsnivå

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen bör ha mål för sin verksamhet på politisk nivå samt en verksamhetsplan som stöd för personal på olika nivåer i organisationen.
(5 kap. 8 § SoL, SOSFS 1998:8)

Uppfyller kraven:

- Kommuner som har politiska mål i skriftlig form
- Kommuner som har en skriftlig verksamhetsplan med lokal prägel och som fokuserar på frågor som har betydelse för målgruppen.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller de krav som ställs

- på politiska mål för verksamheten för personer med psykiska funktionshinder
- på en verksamhetsplan för kommunens insatser till personer med psykiska funktionshinder.

Länsstyrelsens iakttagelser

Kommunen har i sitt svar angivit att det finns skriftliga mål på politisk nivå samt övergripande verksamhetsplan på ledningsnivå för personer med psykiska funktionshinder. I sitt svar hänvisar kommunen till mål- och resursplan för 2003 som har fastställts av socialnämnden.

I mål- och resursplanen anges de övergripande målen för socialtjänstens arbete under huvudpunkterna självbestämmande och valfrihet, bemötande, individuell och flexibel vård, rehabiliterande synsätt, trygghet, integritet, kontinuitet och tillgänglighet.

Under rubriken omsorger om funktionshindrade som innefattar personer med psykiska funktionshinder bl.a:

- att funktionshindrade så långt som möjligt skall erbjudas boende ordinarie bostadsbestånd. För dem som inte klarar sig med stödinsatser i ordinärt boende skall boende med stöd och service kunna erbjudas,
- att daglig verksamhet skall bedrivas i en individuellt anpassad och utvecklande miljö,
- att den enskildes förutsättningar till förvärvsarbete skall eftersträvas genom att de som har förutsättningar kan få sin dagliga verksamhet förlagd till reella arbetsplatser med personalstöd på distans,

- att alla brukare i boende, korttidsverksamhet och daglig verksamhet skall ha individuella målinriktade habiliteringsplaner som kontinuerligt skall följas upp och utvärderas. Alla skall ha kontaktpersonal bland personalen.

I mål- och resursplanen nämns tre grundläggande faktorer för att personer med psykiska funktionshinder skall kunna få en höjd funktionsnivå och bättre livssituation: Boende med boendestöd, en meningsfull daglig verksamhet/sysselsättning, en meningsfull fritid.

7.2 Mål, plan och uppföljning för Klippans gruppboende

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

En verksamhet för boende skall ha en plan för verksamheten med angivna mål som kontinuerligt följs upp. Målen och de medel verksamheten har till sitt förfogande skall utgå från psykiatireformens intentioner och de boendes behov av ett fungerande boende samt konkretiseras efter den typ av verksamhet det gäller.

(5 kap. 7 och 8 §§ SoL, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- verksamheten ha en plan med konkreta mål som tydliggör sambandet mellan mål, medel och resurser
- angivna mål och medel utgå från de boendes behov av ett välfungerande boende och konkretiseras utifrån verksamhetens uppdrag
- planen ha följts upp minst en gång det senaste året
- planen vara känd av personalen i verksamheten

Länsstyrelsens bedömning av Klippans gruppboende

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Klippans gruppboende uppfyller kraven på att ha mål för verksamheten.

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Klippans gruppboende inte uppfyller ställda krav på plan för hur målen skall uppnås med ett tydligt samband mellan mål, medel och resurser.

Länsstyrelsens iakttagelser

Enligt enhetschefen för Klippans gruppboende finns mål för verksamheten. Målen har reviderats och diskuterades senast vid en utvecklingsdag i maj 2003. Det finns idag inte någon plan för att nå målen. Tanken är att fortsätta med någon form av konkret uppföljning t.ex. enkät eller intervju.

Enligt arbetsledaren genomfördes en enkät till de boende 1996 och 1997. Eventuellt kommer någon form av system för att följa upp kvalitén av omsorger för funktionshindrade att arbetas fram.

Personalen uppger vid intervjun att det finns mål men att de inte alltid gäller i praktiken. Det finns enligt personalen inte någon plan för hur målen skall uppnås men arbetet har inletts.

Länsstyrelsen har tagit del av skriftliga mål och riktlinjer för Klippans gruppboende. I inriktningsmålen anges bl.a. att den enskilde skall ha tydligt inflytande över insatserna i boendet samt möjlighet till dagverksamhet/sysselsättning. Verksamheten skall vara individuellt inriktad och ha en medveten stödjande och rehabiliterande inriktning. Individuell planering skall ske för varje person och uppföljning och utvärdering skall göras kontinuerligt.

Verksamheten skall bl.a. resultera i att den enskilde upplever att ensamhet och isolering skingras, att ett socialt nätverk tillskapas och förstärks, att den enskilde finner egna lösningar till ett mer aktivt och meningsfullt liv, att den enskilde uppnår ett minskat beroende av personal.

7.3 Mål, plan och uppföljning för Aktivitetshuset Fisketorget

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

En verksamhet för sysselsättning skall ha en plan för verksamheten med angivna mål som kontinuerligt följs upp. Målen och de medel verksamheten har till sitt förfogande skall utgå från psykiatireformens intentioner och deltagarnas behov av en lämplig sysselsättning samt konkretiseras efter den typ av verksamhet det gäller.

(5 kap. 7 och 8 §§ SoL, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- verksamheten ha en plan med konkreta mål som tydliggör sambandet mellan mål, medel och resurser
- angivna mål och medel utgå från deltagarnas behov och konkretiseras utifrån verksamhetens uppdrag
- planen ha följts upp minst en gång det senaste året
- planen vara känd av personalen i verksamheten

Länsstyrelsens bedömning av Aktivitetshuset Fisketorget

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget uppfyller kraven på att ha angivna mål för verksamheten.

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget inte uppfyller ställda krav på plan för hur målen skall uppnås med ett tydligt samband mellan mål, medel och resurser.

Länsstyrelsens iakttagelser

Aktivitetshuset Fisketorget har formulerat gemensamma skriftliga mål tillsammans med 11:an som också är en verksamhet för sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder.

De gemensamma målen är att erbjuda trygghet och gemenskap, att vara en verksamhet där växtkraften hos var och en stimuleras, att ge stöd för en så vanlig vardag som möjligt och att väcka önskan att delta i samhällslivet och stärka resurserna att göra det. Medlen att uppnå målen är synsättet att alla människor och prestationer har lika värde, ett demokratiskt förhållningssätt, uppmärksamhet på värdet att bli sedd, vanlighet och enkelhet, hög grad av brukarinflytande.

De särskilda målen för Aktivitetshuset Fisketorget är

- att vara en strukturerad och arbetsliknande verksamhet
- att främja nätverksamhet
- att ge stöd och uppbackning att gå vidare.

Verksamheten har inte någon plan för att uppnå målen men har enligt personalen påbörjat ett arbete med styrkort. Årlig uppföljning av verksamhetsplan har inte skett. Enligt enhetschefen är tanken att fortsätta med konkret uppföljning med t.ex. enkäter eller intervjuer. Uppföljning kommer enligt enhetschefen att diskuteras vidare vid personalens utvecklingsdagar.

7.4 Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att de politiska målen för gruppen personer med psykiska funktionshinder bryts ner till mål på verksamhets- och enhetsnivå. Dessa mål skall vara konkreta och uppföljningsbara.

8. Kommunens utbud av verksamheter och insatser

8.1 Vilka verksamheter för boende finns i kommunen?

Enligt Mål- och resursplanen finns i Vänersborg tre gruppboendestäder enligt SoL och LSS där personer med psykiska funktionshinder bor. Dessa tre är Ankaret, Klippan och Bryggan. En fjärde gruppboendestad där även korttidsverksamhet och boendestöd finns organiserat är Skeppet. År 2001 bodde 27 personer med psykiska funktionshinder i bostad med särskild service.

8.2 Tillgång till långsiktigt och anpassat boende

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för de personer med psykiska funktionshinder som har behov av ett sådant boende.

(5 kap. 7 § SoL, 9 § punkt 9 LSS, JO:s yttrande den 6 september 2000 om verkställighet)

Uppfyller kraven:

- Kommuner som verkställt alla beslut om bostad med särskild service inom tre månader
- Kommuner som endast undantagsvis placerar personer med psykiska funktionshinder under 65 år i äldreboende.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på tillgång till bostäder men vissa av bostäderna är inte fullvärdiga och uppfyller inte de krav som ställs på bostad med särskild service.

Länsstyrelsens iakttagelser

Enligt kommunens svar fanns den 31 januari 2002 inte någon person med psykiskt funktionshinder som väntat mer än tre månader på att ett beslut om bostad med särskild service skall verkställas. Vänersborgs kommun hade inte placerat några personer under 65 år i boende avsett för personer som är 65 år eller äldre.

8.3 Vilka verksamheter för sysselsättning finns i kommunen?

Enligt mål- och resursplanen för 2003 bedrivs daglig verksamhet enligt SoL för ca 40 personer som tillhör målgruppen. Verksamheterna är 11:an vars mål är att erbjuda sysselsättningar efter personliga önskemål och att främja gemenskap inom och utanför gruppen samt Fisketorget som är en mer strukturerad, arbetsliknande verksamhet.

8.4 Tillgång till alternativa insatser för sysselsättning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall kunna erbjuda ett utbud av alternativa sysselsättningar som är varierat och har en tydlig inriktning mot rehabilitering. Verksamheter för sysselsättning bör innehålla mer eller mindre arbetsliknande inslag och kommunen bör regelbundet inventera möjliga arbetsplatser på orten. (3 kap. 6 § SoL, 5 kap. 7 § SoL, 9 § punkt 10 LSS)

Uppfyller kraven:

- Kommuner som under det senaste året har kunnat erbjuda minst tre alternativa sysselsättningsmöjligheter.

Uppfyller mer än väl kraven:

- Kommuner som under det senaste året har kunnat erbjuda ett brett och varierat utbud av sysselsättning med ”karriärmöjligheter” och som gör en kontinuerlig inventering av möjliga arbetsplatser.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på en variation i tillgången till alternativa insatser för sysselsättning.

Uppfyller inte kraven

- Behovet av sysselsättning är inte tillgodosett. Länsstyrelsen anser att det är angeläget att Vänersborgs kommun snarast planerar för hur behovet av sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder skall kunna tillgodoses.

Länsstyrelsens iakttagelser

I Vänersborgs kommun fanns den 31 januari 2002 ca 15 personer med psykiska funktionshinder som saknade meningsfull sysselsättning.

Enligt kommunens svar på planeringsenkäten inventerar kommunen kontinuerligt möjliga arbetsplatser för personer med funktionshinder såsom städuppdrag, biltvätt, konferensverksamhet m.m.

Aktivitetshuset Fisketorget erbjuder olika former av sysselsättning såsom caféverksamhet, konferensverksamhet, trädgårdsarbete, städning, tvätt åt hemtjänsten m.m.

Enligt den intervjuade personalen på Fisketorget väntar tolv personer på att få komma dit. Fler personer skulle kunna slussas ut från Fisketorget till annan sysselsättning men personalen bedömer att personalresurserna inte räcker till för att arbeta utåtriktat i tillräcklig grad

DEL B

Den enskildes rättssäkerhet i handläggningsprocessen

9. Rättssäkerhet i handläggningsprocessen

9.1 Handläggning av ansökan om insatser kring boendet

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Ansökan

Enligt dokumentationsskyldigheten skall en ansökan om boende, boendestöd dokumenteras. (11 kap 1 och 5 §§ SoL, 8 § LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall ansökan vara dokumenterad med vad som söks och vem som söker.

Utredning

En utredning skall finnas dokumenterad och innehålla beskrivning av funktionshindren och aktuell situation, behoven av insatser, vad som föranleder ansökan, vilka insatser som söks, sökandes egna önskemål och resurser samt förslag till beslut. (11 kap 1 och 5 §§ SoL)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall utredningen minst innehålla vad som föranleder ansökan, vilka insatser som söks och förslag till beslut.

Handläggningstid

Utredning skall inledas skyndsamt och genomföras utan dröjsmål och leda till beslut i rimlig tid. Rimlig tid är en månad i undantagsfall längre (7 § FL, 11 kap 1 § SoL).

- För att uppfylla ställda krav skall handläggningstiden i normalfallet inte överstiga en månad.

Beslut

Beslutet skall innehålla vad som sökts, vad som bifallits respektive avslagits och enligt vilken paragraf, när beslutet fattades och av vem. Om det är ett avslagsbeslut skall det innehålla motivering och besvärshänvisning. (4 kap 1 och 2 §§ 11 kap 8 § SoL, 9§ p 1-10 LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall beslutet minst innehålla vad som bifallits respektive avslagits och enligt vilket lagrum, om avslag motivering och besvärshänvisning.

Uppföljning av beslut

En systematisk uppföljning av beslut, planer och insatser, som berör den enskilde, bör göras och dokumenteras samt vid behov omprövas. När det gäller långtgående beslut som bostad med särskild service är det istället lämpligt att det i beslutet antecknas tid för uppföljning. (SOSFS 1998:8 (S))

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet bör uppföljnings/omprövningsdatum finnas dokumenterat.

Verkställighet av beslut

Beslut ska verkställas omgående. När det gäller bostad med särskild service måste beslutet verkställas inom rimlig tid, som får bedömas från fall till fall, men bör inte överskrida tre månader. (16 kap 3 § sista st. och 11 kap 5 § SoL och 27 § sista st. LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet bör beslutet om boendestöd/hemtjänst och eventuellt andra insatser kring boendet ha verkställts inom en månad och beslutet om bostad med särskild service ha verkställts inom tre månader.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att socialnämnden i Vänersborg uppfyller ställda krav på rättssäkerhet i verkställighet av fattade beslut när det gäller insatser kring boendet.
- I de fyra ärenden där ansökan finns noterad bedömer Länsstyrelsen att socialnämnden i Vänersborg uppfyller ställda krav på rättssäkerhet beträffande handläggningstiden.

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att socialnämnden i Vänersborg inte uppfyller ställda krav på rättssäkerhet i ansökan för elva personer.
- Länsstyrelsen bedömer att socialnämnden inte uppfyller ställda krav på utredning för tio av de femton personer med psykiska funktionshinder vars akter Länsstyrelsen har granskat.
- Länsstyrelsen bedömer att socialnämnden i Vänersborg inte uppfyller kraven på verkställighet av fattade beslut i två ärenden om kontaktperson.

Samtliga femton ärenden som granskats avser personer som har boendestöd eller bostad med särskild service. I en akt saknades beslut. I åtta ärenden fanns utredning medan övriga sju ärenden saknade utredning. Av de utredningar som fanns var tre ofullständiga.

Enkäten till ansvarig handläggare beträffande enskilda personer har inte besvarats av handläggaren utan i stället av boendestödspersonal eller personal i bostad med särskild service. Detta innebär att viktig information om handläggarens bedömning av behovet av stöd till den enskilde gått förlorad i svaret till Länsstyrelsen. Länsstyrelsens bedömning kan därför uteslutande grundas på den dokumentation som redovisats och personalens bedömningar.

Vid aktgranskningen har framkommit att två personer har icke verkställda beslut om kontaktperson. *Ett av besluten fattades redan 1997.*

9.2 Handläggning av ansökan om insatser kring sysselsättningen

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Ansökan

Enligt dokumentationsskyldigheten skall en ansökan om sysselsättning dokumenteras.

(11 kap 1 och 5 §§ SoL, 8 § LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall ansökan vara dokumenterad med vad som söks och vem som söker.

Utredning

En utredning skall finnas dokumenterad och innehålla beskrivning av funktionshindren och aktuell situation, behoven av insatser, vad som föranleder ansökan, vilka insatser som söks, sökandes egna önskemål och resurser samt förslag till beslut.

(11 kap 1 och 5 §§ SoL)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall utredningen minst innehålla vad som föranleder ansökan, vilka insatser som söks och förslag till beslut.

Handläggningstid

Utredning skall inledas skyndsamt och genomföras utan dröjsmål och leda till beslut i rimlig tid.

Rimlig tid är en månad i undantagsfall längre. (7 § FL, 11 kap 1 § SoL)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall handläggningstiden i normalfallet inte överstiga en månad.

Beslut

Beslutet skall innehålla vad som sökts, vad som bifallits respektive avslagits och enligt vilken paragraf, när beslutet fattades och av vem. Om det är ett avslagsbeslut skall det innehålla motivering och besvärshänvisning. (4 kap 1 och 2 §§ 11 kap 8 § SoL, 9§ p 1-10 LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet skall beslutet minst innehålla vad som bifallits respektive avslagits och enligt vilket lagrum, om avslag motivering och besvärshänvisning.

Uppföljning av beslut

En systematisk uppföljning av beslut, planer och insatser, som berör den enskilde, bör göras och dokumenteras samt vid behov omprövas. (SOSFS 1998:8 (S))

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet bör uppföljnings/omprövningsdatum finnas dokumenterat.

Verkställighet av beslut

Beslut ska verkställas omgående. (16 kap 3 § sista st. och 11 kap 5 § SoL och 27 § sista st. LSS)

- För att uppfylla ställda krav på rättssäkerhet bör beslutet om sysselsättning ha verkställts inom en månad.

Länsstyrelsens bedömning

Det finns inga ansökningar och utredningar om sysselsättning eftersom det inte är biståndsbedömt i Vänersborg. Det är inte möjligt att utläsa av dokumentationen om enskilda personer har givit uttryck för önskemål/behov eller ansökt om sysselsättning i någon form.

Enligt 5 kap. 7 § SoL skall socialnämnden medverka till att den enskilde får meningsfull sysselsättning. Kommunerna i landet skiljer sig åt vad gäller biståndsbedömning av den enskildes behov av sysselsättning. Länsstyrelsen tar i dagsläget inte ställning till frågan om sysselsättning i olika former skall biståndsbedömas eller ej. Länsstyrelsen anser att det finns behov av fortsatta diskussioner på nationell nivå.

Länsstyrelsen vill dock understryka att den enskilde alltid har rätten att ansöka om bistånd enligt socialtjänstlagen och att en sådan ansökan skall utredas och prövas i sedvanlig ordning.

9.3 Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen bedömer att socialnämnden i Vänersborg inte uppfyller ställda krav på enskildas rättssäkerhet i handlägningsprocessen eftersom endast fyra av femton ärenden innehöll såväl ansökan, utredning som beslut beträffande insatser kring boendet. Många ärenden avser personer som haft stöd under många år. Icke desto mindre finns anledning att regelbundet följa upp de insatser som ges och göra förnyad behovsbedömning av det samlade behovet av stöd och hjälp vilket kan förändras över tid. Ansvarsfördelningen mellan beslutsfattare och verkställare är enligt Länsstyrelsens uppfattning inte tydliggjord.

DEL C

Länsstyrelsens granskning av kvalitet och innehåll i handläggarnas arbete med enskilda individer

10. Handläggarnas stöd till enskilda personer med psykiska funktionshinder

10.1 Hur beskriver de enskilda själva sina behov, sina kontakter, den hjälp och det stöd de får av kommunen?

Ett slumpmässigt urval om 15 personer, elva män och fyra kvinnor, gjordes utifrån socialtjänstens sammanställning till Länsstyrelsen. Två personer avböjde eller uteblev från inplanerade intervjuer. Intervjuer genomfördes med tio personer, sju män och tre kvinnor.

Sju av de intervjuade personerna bor i bostäder med särskild service och de övriga bor i egna lägenheter med boendestöd. Beträffande bostäderna med särskild service är dessa av mycket olika fysisk standard vilket präglar intervjupersonernas beskrivning. I den ena gruppboenden, Bryggan, har de boende egna lägenheter medan det andra gruppboendet, Klippan, består av små rum med gemensamma köks- och hygienutrymmen. Intervjupersonerna är genomgående mycket nöjda med den personal som de kommer i kontakt med i boendena/boendestödet och beskriver ett gott bemötande där kontaktmännen har en särskild och viktig funktion. De personer som har boendestöd uttrycker att det är positivt att boendestödet är flexibelt arrangerat. En person anser att det vore önskvärt om boendestödspersonalen hade möjlighet att hålla kontakt även när man blir inlagd på sjukhus. Av de intervjuade personer som bor i bostäder med särskild service har alla utom en mångåriga erfarenheter av olika former av långvarig vistelse på psykiatriska sjukhus, vårdhem eller motsvarande.

Alla intervjuade har fått information om möjligheten till daglig sysselsättning och fem personer deltar regelbundet på någon av de två dagliga verksamheterna. En person arbetstränar och en deltar i verksamhet i den psykiatriska dagsjukvårdens regi. Övriga tre personer önskar inte eller orkar för tillfället inte med någon sysselsättning.

Kontakterna med sjukvården beskrivs av samtliga intervjuade som fungerande eller väl fungerande. På gruppboendena och i stödteamet som ger boendestöd finns medicinsk kompetens; skötare och sjuksköterska. Läkarkontakterna som oftast sker via den psykiatriska öppenvården eller primärvården fungerar bra. De personer som även har somatiska problem uttrycker att de är nöjda även med de sjukvårdskontakter som behövs. Tandvården fungerar bra, flera går hos privata tandläkare och är nöjda med det.

Beträffande information om och kunskap om rättighet att ansöka om insatser enligt LSS eller SoL så är detta, med undantag för två personer, inte känt i intervjugruppen. Om man behöver hjälp med något är boendepersonalen och boendestödspersonalen naturliga att vända sig till.

Den intervjuade arbetsledaren kände inte till vilka beslut som låg till grund för personernas boende på Klippan, det vill säga om insatserna hade beviljats enligt SoL eller LSS.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang understryka att LSS är en rättighetslag som skall garantera den enskilde goda levnadsvillkor, medan insatser enligt socialtjänstlagen skall tillgodose en skälig levnadsnivå. Kraven på bostadens utformning och innehåll i insatsen skiljer sig åt mellan lagarna. Ett exempel är att fritid och kulturella aktiviteter ingår i en bostad med särskild service enligt LSS. Länsstyrelsen anser att det är nämndens ansvar att se till att arbetsledaren har kunskap om gällande lagstiftning.

10.2 Stödprocessen – Behovet av ett fungerande boende

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder har rätt att få relevanta behov av boende/boendestöd uppmärksammade, planerade i sin helhet och få de insatser som motsvarar hans/hennes behov. Insatserna skall vara anpassade till individens förutsättningar och behov och följas upp regelbundet. (4 kap 1 § SoL, 5 kap. 7§ SoL, 9 § p. 9 LSS, 10 § LSS, 15 § p. 1 LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- behovet av boende/boendestöd vara uppmärksammat och bedömt av handläggaren eller framgå tydligt av personakten. Den enskildes egna utsagor skall motsvaras av de behov som uppmärksammas.
- det finnas angivna mål och en tydlig planering som motsvaras av den enskildes egna utsagor.
- den enskilde få de insatser som han har behov av. Insatserna skall vara anpassade efter den enskildes situation och förutsättningar. Det skall framgå av den enskildes egna utsagor att insatserna är tillräckliga och anpassade till individens situation.
- en uppföljning av aktuella insatser och individens situation har genomförts minst en gång det senaste året. Den enskilde skall själv beskriva att hans behovssituation följs upp.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte ställda krav

- Eftersom utredning saknas eller är ofullständig i tio av de femton ärenden som granskats bedömer Länsstyrelsen att socialnämnden i Vänersborg inte uppfyller kraven på att uppmärksamma den enskildes behov av insatser kring boendet.
- Av aktgranskningen framgår inte att det finns individuella mål och planer där den enskilde har varit delaktig.
- Uppföljning av handläggare förekom endast i tre av de granskade ärendena. Länsstyrelsen bedömer att kraven på uppföljning inte är uppfyllda i tolv av de femton granskade ärendena.

Länsstyrelsens iakttagelser

De femton personer vars akter har granskats har alla haft någon form av boendestöd. I fem av ärendena har Länsstyrelsens bedömning baserats på information från akt och boendepersonal/boendestödspersonal. I övriga tio ärenden har bedömningen grundats på information från den enskilde, hans/hennes akt samt boendepersonal/boendestödspersonal.

Utredning om boendet saknades helt i sju ärenden och var ofullständig i ytterligare tre ärenden. En förklaring kan vara att flertalet av ärendena berörde personer som under en mycket lång tidsperiod kontinuerligt vistats på vårdhem för psykiskt sjuka alternativt gruppboende i privat regi och att ett kommunalt ansvarsövertagande inte följts av individuella prövningar. I de ärenden som öppnats under de senaste åren finns korrekta utredningar.

Genomgående i intervjuerna har framkommit att intervjupersonerna är mycket nöjda med det bemötande som den personal de har kontakt med ger. Däremot beskriver flera av de boende på gruppboendet Klippan att de tycker att det är tråkigt att standarden på boendet är så låg, man måste dela toalett med andra och det finns inget eget kök eller pentry. De boende tillåts inte heller att använda det gemensamma köket på kvällstid.

Planering och uppföljning av stödet i boendet eller via hemstödsgruppen fungerar i praktiken enligt de intervjuade och personalen men är inte korrelerad till behovsbedömning generellt. Två av de intervjuade uttryckte att de skulle vilja bo i egna lägenheter istället för i gruppboende. De hade inte fått information om möjligheten att ansöka om detta.

Ingen av de intervjuade hade direktkontakt med handläggare. Det framgår inte av akter eller intervjuer att det sker någon uppföljning av handläggaren beträffande beslutet om boende.

Länsstyrelsen drar av detta slutsatsen att det finns en risk att handläggaren inte alltid har den kännedom som krävs om den enskildes behov och aktuella situation.

Länsstyrelsen förutsätter att ansvaret för uppföljning av beslut åvilar handläggaren eftersom ingenting annat är uttalat.

10.3 Stödprocessen – Behovet av lämplig sysselsättning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder har rätt att få relevanta behov av sysselsättning uppmärksammade, planerade i sin helhet och få de insatser som motsvarar hans/hennes behov. Insatserna skall vara anpassade till individens förutsättningar och behov och följas upp regelbundet. (4 kap 1 § SoL, 5 kap. 7§ SoL, 9 § p. 9 LSS, 10 § LSS, 15 § p. 1 LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- behovet av sysselsättning vara uppmärksammat och bedömt av handläggaren eller framgå tydligt av personakten. Den enskildes egna utsagor skall motsvaras av de behov som uppmärksammas.
- det finnas angivna mål och en tydlig planering som motsvaras av den enskildes egna utsagor.
- den enskilde få de insatser som han har behov av. Insatserna skall vara anpassade efter den enskildes situation och förutsättningar. Det skall framgå av den enskildes egna utsagor att insatserna är tillräckliga och anpassade till individens situation.
- en uppföljning av aktuella insatser och individens situation ha genomförts minst en gång det senaste året. Den enskilde skall själv beskriva att hans behovssituation följs upp.

Länsstyrelsens bedömning

Daglig sysselsättning är ett behov som inte biståndsbedöms i Vänersborgs kommun. Dokumentation och utredning beträffande enskildas personers behov och önskemål saknas och det är därför inte möjligt att bedöma om de enskilda personernas behov motsvaras av den dagliga verksamhet som erbjuds. Vid sammanvägning av information från intervjuerna och personalens uppgifter framkommer att alla femton berörda personer har informerats om möjligheten att delta i befintlig daglig sysselsättning. En person deltar av och till i daglig sysselsättning, sex personer deltar regelbundet, en person arbetstränar och två personer deltar i dagsjukvårdens dagverksamhet.

Länsstyrelsen anser att det är bra att information har lämnats till samtliga och att ett så stort antal av de 15 personerna deltar i sysselsättning.

I de 15 granskade ärendena har uppgifter om sysselsättning lämnats i alla utom ett. Uppgifterna har framkommit i intervjuerna och i verkställarnas svar men finns endast i enstaka ärenden noterade i akterna. Utredningar om behovet av daglig sysselsättning genomförs inte men biståndshandläggaren informerar om de öppna verksamheter som finns i kommunen. Personalen i boendena och boendestödsverksamheten är väl medvetna om vilka verksamheter som finns att tillgå.

10.4 Stödprocessen – Behovet av samordnade insatser

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder har rätt att få sina behov bedömda utifrån en helhetssyn på den psykiskt funktionshindrades situation, möjligheter och behov där sociala, fysiska, medicinska och psykiska behov beaktas. Behövliga insatser skall planeras och samordnas i en individuell plan som motsvarar den enskildes behov av socialtjänstens insatser. En systematisk uppföljning av beslut, planer och insatser bör genomföras regelbundet och vid behov omprövas.

(SOSFS 1998:8 (S), 10 § LSS)

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- relevanta behov av boendestöd, sysselsättning samt vård för psykisk och fysisk hälsa ha uppmärksammats i sin helhet.
- den enskilde ha en individuell plan där insatserna från socialtjänsten samordnas i sin helhet
- uppföljningen av genomförda insatser ske på ett samordnat sätt.

Länsstyrelsens bedömning

Utredningar och dokumentation i akterna förekommer i så ofullständig utsträckning i de granskade akterna att det inte går att dra några slutsatser om vilken samverkan som sker för att samordna stödprocessen för den enskilde.

I sju av de granskade ärendena saknades utredning och av de åtta utredningar som fanns var tre ofullständiga. Formella individuella planer saknas helt på handläggarnivå. Eftersom handläggarenkäten, som hade kunnat komplettera bilden, inte besvarats av handläggare utan av personal i verkställigheten är det oklart vilken information som trots den bristande dokumentationen ändå finns på beslutsfattarnivå. Information från brukarna i intervjuerna samt från personal i boende och boendestödet genom enkätsvaren ger vid handen att utförandet av just insatsen boende eller boendestöd fungerar bra.

Av intervjuer och svar från boendepersonal/boendestödspersonal framkommer att samverkan med den psykiatriska vården inklusive dagsjukvården sker i hög grad i det praktiska arbetet i verkställigheten.

10.5 Kontaktperson eller personligt ombud

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder har behov av att ha tillgång till en förtroendefull kontakt som är kontinuerlig över tid och bör därför erbjudas en sådan.

(3 kap 6 § SoL, 9 § p. 4 LSS, Prop. 1993/94:218)

- För att uppfylla ställda krav skall den enskilde ha möjlighet att få ett personligt ombud, personlig assistent, kontaktperson eller någon annan form av stödperson. Det skall framgå av den enskildes egna utsagor att det finns en person som han kan vända sig till med förtroende

Länsstyrelsens bedömning

Personligt ombud finns inte längre i Vänersborgs kommun.

Det går inte att dra några generella slutsatser ur materialet om den enskildes *möjlighet* att få personlig assistent, kontaktperson, eller annan stödperson. Den fråga som ställs i enkäten är om den enskilde *har* en sådan kontakt.

DEL D

Länsstyrelsens granskning av kvalitet och innehåll i verksamheter för boende och sysselsättning

11. Granskning av gruppboendet Klippan

Länsstyrelsen har besökt gruppboendet Klippan och intervjuat ansvarig arbetsledare enskilt samt intervjuat personal i grupp. Av de personer som bor på Klippan har tre intervjuats.

11.1 Beskrivning av verksamheten

På gruppboendet Klippan bor sex personer med psykiska funktionshinder. Ytterligare tre personer som tidigare bott på Klippan har flyttat ut till egna lägenheter och får stöd från Klippans personal. Besluten som ligger till grund för boendet har fattats enligt LSS när det gäller samtliga personer.

Målgrupp/antal boenden

Då verksamheten startades för sju år sedan var målgruppen ”speciellt vårdkrävande äldre”. De boende idag är mellan 28 och 58 år och alla har omfattande psykiatrisk problematik. Flertalet har många års boende inom olika former av psykiatrisk vård bakom sig. Det bor fem män och en kvinna på Klippan och en man och två kvinnor har flyttat ut till egna lägenheter i närheten men får fortsatt stöd från Klippans personal.

Personal

På gruppboendet Klippan arbetar 9,9 årsarbetare. All fast personal är utbildade skötare och/eller undersköterskor. Arbetsledaren, som delar sin tid mellan Klippan och ett annat gruppboende, är psykiatrisjuksköterska. Arbetsledaren bedömer att personalbemanningen är rimlig medan personalen anser att personaltätheten borde vara högre för att kunna arbeta mer individuellt. Personalomsättningen beskrivs som mycket låg.

Nattetid finns alltid en vaken personal.

Vad erbjuder verksamheten?

Personalen beskriver att målet för verksamheten är att de boende ska kunna leva ett bra liv trots sitt funktionshinder. Träning av sociala förmågor utgör ett tydligt inslag. De flesta boende har deltagit i studiecirkel om ESL (Ett Självständigt Liv). Flertalet av de boende har bott på Klippan alltsedan starten för sju år sedan.

Enhetschefen beskriver att det viktigaste är att försöka ge varje boende en meningsfull dag. Var och en av de boende har en eller två kontaktmän i personalgruppen. Kontaktmännen har ett speciellt ansvar för planering tillsammans med den enskilde och att vid behov hålla kontakt med anhöriga och läkare.

11.2 Miljö

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för personer med psykiska funktionshinder. Boendet skall vara beläget så att de boende kan delta i samhällets gemenskap och leva som andra samt utformas så att en institutionsliknande boendemiljö kan undvikas.

(5 kap. 7 § SoL, 7 kap. 1 § punkt 2 och 3 SoL, 9 § punkt 9 LSS, SOSFS 2002:9 (S), Länsstyrelsernas riktlinjer för enskild verksamhet enligt SoL och LSS)

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- boendet ligga i nära anslutning till nödvändiga kommunikationer och allmän service som post, bank och affärer
- bostaden i särskilda boendeformer skall vara fullvärdig med eget rum, toalett, dusch och kokmöjligheter. För hem för viss annan heldygnsvård som korttidsboende, rehabiliterings eller avlastningshem är eget rum med toalett och dusch önskvärt.
- boendet skall för att undvika en institutionell boendemiljö utformas så hemlikt som möjligt, inte vara samlokaliserad med annan liknande verksamhet och heller inte vara för stort. Det kan exempelvis innebära att:
  - Antal boende i gruppboende inte bör överstiga sex personer
  - Antal boende i serviceboende inte bör överstiga tio personer
  - Antal boende i korttidsboende inte bör överstiga tjugo personer

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan inte uppfyller de krav som kan ställas på en bostad med särskild service enligt SoL eller LSS på grund av att bostäderna inte är fullvärdiga.
- Länsstyrelsen anser att det inte är förenligt med LSS intentioner om gruppboende att så många som nio personer har obegränsad tillgång till gruppboendets lokaler dygnet runt.

Länsstyrelsens iakttagelser

Klippans gruppboende är beläget i nära anslutning till de byggnader som tidigare rymde ett av de stora sjukhusen i Vänersborg. Det ligger relativt centralt och byggdes ursprungligen som gruppboende för personer med intellektuella funktionshinder. Det finns sex rum av något varierad storlek för de boende. De minsta rummen måste betraktas som mycket små, enligt uppgift cirka 15 kvadratmeter. Två gemensamhetsutrymmen finns; ett mindre allrum/hall vid entrén samt ytterligare ett rum av ordinär vardagsrumstorlek. Köket med matplatser är stort men enligt uppgift från enhetschef och personal har de boende inte tillgång till detta på sen kvällstid och nattetid eftersom personalen då låser detta utrymme. De boende har varken egna toaletter, duschmöjligheter eller kök/pentry. De fem männen delar på två toaletter på dagtid respektive en toalett nattetid (ingång via den låsta köksdelen) medan den kvinnliga boende disponerar en toalett med ingång från den gemensamma korridoren.

Det finns tre personer som bor i egna nyrenoverade ordinära lägenheter inom området. Samtliga har bott på Klippan tidigare och flyttat ut. De har stöd från gruppboendets personal och möjlighet att äta sina måltider där och att komma när som helst dygnet runt.

Socialstyrelsen anger i allmänna råd SOSFS 2002:9 att i en gruppboende bör i regel endast tre till fem personer bo. Ytterligare någon boende bör kunna accepteras men endast under förutsättning att samtliga personer som bor i gruppboendet tillförsäkras goda levnadsvillkor. I Socialstyrelsens publikation "Boende med särskild service för vuxna enligt LSS, Stöd för rättstillämpning och handläggning" uttrycks att gruppboendets gemensamhetslokaler bör vara till för dem som bor i gruppboendet och endast bör kunna nyttjas av andra på de boendes villkor.

Länsstyrelsen vill fästa nämndens uppmärksamhet på att en boende med särskild service är att betrakta som *den enskildes eget hem*. Det är helt oacceptabelt att de boende stängs ute från köket under vissa tider på dygnet och därmed inte har någon möjlighet att ta något att äta eller dricka när de så önskar utan att tillfråga personal. Köket är liksom övriga gemensamhetsutrymmen de boendes.

11.3 Verksamhetens innehåll och individuell planering

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamhetens innehåll bör utformas utifrån kunskapen om personer med psykiska funktionshinders behov av ett fungerande boende och inriktas mot att ge målgruppen ökade möjligheter att delta i samhällets gemenskap och leva som andra.

(3 kap. 6 § SoL, 5 kap. 7 § SoL, 7 och 9 §§ LSS)

För att uppfylla de krav som ställs bör:

- verksamheten erbjuda ett innehåll/insatser som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och motsvara de boendes behov av ett fungerande boende
- verksamhetens insatser anpassas efter var och ens behov och förutsättningar samt ha motiverande och rehabiliterande inslag
- de boende ha tillgång till en kontinuerlig kontakt i personalgruppen

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

De insatser personer med psykiska funktionshinder får inom ramen för verksamheten skall planeras och systematiskt följas upp. En individuell plan bör upprättas där det framgår vilka insatser som utgår samt målet för dessa.

(11 kap. 5 § SoL, 7 och 10 §§ LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs:

- bör verksamheten planera sina insatser för enskilda boenden och formulera individuella mål
- skall den individuella planeringen samt genomförandet av insatser inom verksamhetens ram dokumenteras
- bör verksamheten genomföra en systematisk uppföljning av insatserna för enskilda boende
- bör den individuella planeringen vara samordnad med övriga insatser som utgår från andra berörda enheter/organisationer/myndigheter i de fall enskilda boende så önskar.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller ej kraven

- Länsstyrelsen bedömer att verksamheten Klippan inte uppfyller ställda krav på individuell planering och dokumentation. Att det finns en viss planering av aktiviteter i boendet är enligt Länsstyrelsens mening inte tillräckligt för att kraven ska anses vara uppfyllda.
- Länsstyrelsen bedömer att verksamheten inte uppfyller kraven på systematisk uppföljning av insatserna.

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att verksamheten uppfyller kraven på tillgång till kontinuerlig kontakt i personalgruppen.

Länsstyrelsens iakttagelser

Det saknas individuell planeringen utifrån ett helhetsperspektiv med en beskrivning av den enskildes behov av stöd och service totalt sett.

Av intervjuerna med enhetschef och personal framkommer att det regelbundet sker en planering tillsammans med var och en av de boende men att denna planering inte dokumenteras. Genomförandet av insatserna följs inte upp systematiskt. Planeringen har heller inte någon koppling till den enskildes behov av övriga insatser. Såväl enhetschefen som personalen beskriver att de endast vet vem som är handläggare beträffande enstaka personer och att de inte själva fått kunskaper om LSS.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att regelbunden uppföljning av nämndens beslut sker och att det klart framgår vem som har uppföljningsansvaret. Eftersom inget annat har framkommit i tillsynen förutsätter Länsstyrelsen att detta ansvar åvilar den handläggare som har fattat beslutet.

Begreppet kontaktman används i boendena och boendestödet i bemärkelsen att en eller två av personalen har ett särskilt ansvar för en person med psykiska funktionshinder. Alla intervjuade har varit medvetna om vem/vilka som är hans/hennes kontaktman och dels varit positiva till arrangemanget som sådant, dels uttryckt att de är nöjda eller mycket nöjda med den person eller de personer det gäller.

Samarbetet med psykiatri, speciellt öppenvården och dagsjukvården, fungerar enligt personalen bra liksom samarbetet med de dagliga verksamheterna, försäkringskassan och Arbetslivsinriktad rehabilitering Holmängen. Det är inte möjligt för Länsstyrelsen att bedöma om verksamheten uppfyller kraven på samordning eftersom dokumentation saknas.

11.4 Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen anser att lokalerna på gruppboendet Klippan inte uppfyller de krav på standard som kan ställas på permanenta boenden. Att under många år leva utan egna hygienutrymmen och kokmöjligheter är en avsevärd begränsning för den enskilde som ytterligare förstärks av att det gemensamma köket inte hålls disponibelt för de boende under kvälls- och nattetid.

Såväl arbetsledare som personal beskriver att de saknar kunskaper om LSS och har behov av att utveckla dessa. Det är enligt Länsstyrelsens mening helt nödvändigt att all personal har tillräckligt med kunskaper om den lagstiftning de arbetar efter för att kunna uppmärksamma behov av stödinsatser och hjälpa till att lotsa vidare till beslutsfattare för utredning och ställningstagande.

Den planering som genomförs i samråd med de boende runt vardagen sker på ett informellt sätt. Övergripande individuell planering saknas. Då sådan inte heller finns på beslutsfattarnivå och då besluten om särskilt boende inte regelmässigt följs upp finns risk att den enskildes behov och förändrade behov av stödinsatser inte uppmärksammas.

12. Verksamhet för sysselsättning: Aktivitetshuset Fisketorget

12.1 Beskrivning av Fisketorget

Form och uppdrag

Aktivitetshuset Fisketorget ligger i centrala Vänersborg, nära till service och kommunikationer. Många av deltagarna har gång eller cykelavstånd. Lokalerna är stora, ca 200 kvm, och belägna i markplan i en hyresfastighet. På innergården finns en mindre uteplats och handikappanpassad entré. Lokalerna har tidigare rymt så skiftande verksamheter som skola respektive cafeteria och har en öppen planlösning med ett rymligt arbetskök och cafeteriainredning. Ett av rummen kan vid behov avgränsas med en vikhvägg och användas för konferenser.

Fisketorget är en basverksamhet för utåtriktad aktivitet och bedriver en strukturerad och arbetsliknande verksamhet. Den är öppen måndag-onsdag och fredag 08.00 – 16.00, torsdag 08.00 – 12.00. Verksamheten arbetar också med att främja den enskildes eget nätverk på fritiden. Ett mål för Fisketorget är att ge den enskilde stöd och uppbackning att gå vidare, t.ex. att våga pröva en praktikplats. Deltagarna har egna arbetsscheman. Det innefattar att de måste passa överenskomna tider och höra av sig vid eventuell frånvaro. Om det uppstår problem kring arbetsschemat samtalar personalen och deltagaren och gör förändringar som kan behövas.

Målgrupp/antal deltagare

Aktivitetshuset Fisketorget vänder sig till personer med psykiska funktionshinder. I verksamheten finns också personer med psykiska funktionshinder i kombination med missbruksproblem (dubbeldiagnos). Det finns också deltagare som är på väg att skrivas ut från rättspsykiatrisk vård. Dessa personer kommer inte alltid till verksamheten för att de själva är motiverade och det kan enligt personalen medföra vissa svårigheter när LRV-vården upphör.

Fisketorget har drygt totalt 30 deltagare på deltid och två på heltid. I genomsnitt deltar 15 personer per dag i verksamheten. Tolv personer väntar på att få ”plats” på Fisketorget. De flesta deltagarna har fått kännedom om Fisketorget genom socialsekreterarna på IFO, kontaktmän inom öppenpsykiatrin eller boendena, försäkringskassan eller Holmängen som är en arbetslivsinriktad rehabiliteringsverksamhet. Ibland tipsas nya besökare av personer som redan själva deltar på Fisketorget.

Det finns inte någon tidsgräns för deltagande i verksamheten utan deltagarna får vara kvar så länge de har behov. Var och en av deltagarna bestämmer sitt eget schema som förändras efter behov.

Personal

Två personal arbetar heltid på Fisketorget. De är undersköterskor/skötare och har båda mångårig erfarenhet av arbete med psykiskt funktionshindrade. Enligt personalen skulle det behövas ytterligare en personal på heltid. Fler deltagare skulle kunna slussas ut t.ex. till praktikplatser och det skulle frigöra plats för flera personer som nu är utan sysselsättning att delta i verksamheten på Fisketorget.

Vad erbjuder verksamheten?

Fisketorget erbjuder olika arbetsuppgifter såsom caféverksamhet, hantverk, flyttstädning, konferensuthyrning, trädgårdsarbete, fönsterputs, extern städning, tvätt åt hemtjänsten, renovering av möbler etc. Deltagarna kan själva välja vilken/vilka grupper de vill delta och även komma med förslag på andra aktiviteter.

Flera olika studiecirkel har arrangerats via Fisketorget i samarbete med studieförbund. Det har bland annat gällt datautbildning och olika kärnämnen. Kurserna har genomförts såväl på Fisketorget som i studieförbundens lokaler.

Fritidsaktiviteter erbjuds såsom bowling, och bad med besök i Vattenpalatset. I verksamheten ordnas gemensamma resor och utflykter och studiebesök.

Vart tar deltagarna vägen efter avslutad kontakt?

Under det senaste året har 6 personer slutat i verksamheten. Fyra har gått vidare till annan sysselsättning och två personer är idag utan sysselsättning.

12.2 Miljö

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall medverka till att personer med psykiska funktionshinder får en meningsfull sysselsättning och vid behov inrätta lämpliga verksamheter för sysselsättning.

(5 kap. 7 § SoL, 3 kap. 6 § SoL, 9 § LSS)

För att uppfylla de krav som ställs bör:

- verksamheten ligga i nära anslutning till nödvändiga kommunikationer eller finnas på gångavstånd från den enskildes bostad.
- verksamheten ha tillgång till nödvändig utrustning

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget uppfyller ställda krav på närhet, utrustning och i övrigt en för verksamheten anpassad miljö.

Länsstyrelsens iakttagelser

Aktivitetshuset Fisketorget ligger centralt i Vänersborg, nära till service och kommunikationer. Många av deltagarna har gång- eller cykelavstånd till verksamheten.

De olika rummen har inretts efter den aktivitet som bedrivs: sömnad, hantverk, klädvård, kontorsdel, kök etc. Alla utrymmen används av alla. Det är en bärande tanke att personal och deltagare delar alla ytor alltså även kontor, hygienutrymmen med mera.

12.3 Verksamhetens innehåll

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamhetens innehåll bör utformas utifrån kunskapen om personer med psykiska funktionshinders behov av meningsfull sysselsättning och inriktas mot att ge målgruppen ökade möjligheter att delta i samhällets gemenskap och leva som andra.

(3 kap. 6 § SoL, 5 kap. 7 § SoL, 7 och 9 §§ LSS)

För att uppfylla de krav som ställs bör:

- verksamheten erbjuda ett innehåll/insatser som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och motsvara deltagarnas behov av en meningsfull sysselsättning
- verksamhetens insatser anpassas efter var och ens behov och förutsättningar
- verksamheten har en motiverande och rehabiliterande inriktning som bland annat kan exemplifieras av tillgång till arbets- och träningsplatser
- deltagarna i verksamheten ha tillgång till en kontinuerlig kontakt i personalgruppen

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget uppfyller ställda krav på ett innehåll som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och besökarnas behov av meningsfull sysselsättning.
- Länsstyrelsen bedömer att verksamheten uppfyller de krav som ställs på individanpassade insatser. Länsstyrelsen anser dock att den rehabiliterande inriktningen kan utvecklas ytterligare. Personalen är inte dimensionerad för att i tillräcklig utsträckning arbeta med att slussa vidare och följa upp och stödja de deltagare som önskar och har förmåga till arbets- och träningsplatser.

Länsstyrelsens iakttagelser

Verksamheten har en varierat utbud av olika former av sysselsättning. Deltagarna har individuella scheman.

Personalen anger i intervjun att den sysselsättning som erbjuds till viss del är tillräcklig för deltagarnas förutsättningar. Deltagarna har olika behov och personalen arbetar så flexibelt som möjligt. Enligt personalens bedömning finns behov av ytterligare en heltidsanställd för att fler deltagare kunna slussas ut till praktikplatser och arbete. Flera personer som nu är utan sysselsättning skulle då kunna delta i verksamheten på Fisketorget.

Tolv personer står idag på "kö" för att få sysselsättning på Fisketorget. Personalen arbetar med och anser att det finns goda möjligheter att hitta arbetsplatser/träningsplatser till deltagarna. Några exempel som nämns är dagis, tandläkare, jordbruksgymnasiet.

Eftersom det endast är två personal i verksamheten så finns inte något system med kontaktperson i personalen för varje deltagare.

De intervjuade deltagarna anger att det finns möjlighet att komma med förslag på nya arbetsuppgifter/sysselsättning. Om man behöver stöd av personalen så får man det.

Varje deltagare har ett individuellt schema. Det görs inte någon skriftlig individuell planering. Planeringen av insatserna sker muntligt i samtal med deltagaren. Planen innehåller boende, arbetsrehabilitering, fritidsaktiviteter, fysisk och psykisk hälsa, samarbetskontakter och deltagarens egna önskemål. Den följs upp genom vissa regelbundna samtal samt vid behov. Arbete pågår med att utveckla mer strukturerade uppföljningssamtal.

12.5 Sammanfattande bedömning

Vid Aktivitetshuset Fisketorget finns ett varierat utbud av arbetsuppgifter/sysselsättning. Eftersom intresset är större än vad verksamheten kan tillgodose innebär det att ett antal personer som har behov inte får plats i verksamheten. Det uppstår en "kösituation". Samtidigt räcker inte personalresurserna till för att stödja deltagare som önskar och har förmåga till att ta steget ut till träningsplatser eller arbete.

Sysselsättning till psykiskt funktionshindrade biståndsbedöms inte i Vänersborgs kommun. Länsstyrelsen tar inte ställning till om sysselsättning generellt skall biståndsbedömas eller ej. Länsstyrelsen anser att det finns behov av fortsatta diskussioner på nationell nivå. Länsstyrelsen vill dock understryka att den enskilde alltid har rätten att ansöka om bistånd och att en sådan ansökan skall utredas och prövas i sedvanlig ordning.

DEL E

Länsstyrelsens granskning av brukarmedverkan och den enskildes självbestämmande och delaktighet

13. Kommunens inriktning mot brukarmedverkan och brukarinflytande

13.1 Information till brukar- och anhörigorganisationer

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen bör särskilt informera berörda brukar- och anhörigorganisationer om kommunens verksamhet för personer med psykiska funktionshinder.
(3 kap. 1 och 4 §§ SoL, 5 kap. 8 § SoL, 15 § punkt 3 LSS)

Uppfyller kraven

- Kommuner som har genomfört antingen muntliga eller skriftliga informationsinsatser under det senaste året

Uppfyller kraven mer än väl

- Kommuner som genomför regelbundna informationsinsatser under det senaste året

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på information om kommunens verksamhet till berörda brukar- och anhörigorganisationer.

Länsstyrelsens iakttagelser

Såväl i socialnämndens enkätsvar som vid intervju med personalen vid gruppboende och den dagliga sysselsättningen framkommer att brukarorganisationen Intresseföreningen för schizofreni och andra psykiska sjukdomar (ISAP) har en aktiv roll i verksamheterna. Ömsesidig information förekommer fortlöpande.

13.2 Synpunkter från brukar- och anhörigorganisationer vid planering och uppföljning av kommunens verksamheter för personer med psykiska funktionshinder

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Ledningen för socialtjänsten skall samverka med den organiserade brukar- och anhörigrörelsens företrädare. I sin planering och uppföljning av verksamheter som berör personer med psykiska funktionshinder skall ledningen inhämta synpunkter från brukar- och anhörigorganisationerna. (5 kap. 8 § SoL, 15 § LSS)

Uppfyller kraven

- Kommuner som frågat efter synpunkter från brukar- och anhörigorganisationerna på minst tre aktuella verksamhetsområden under det senaste året

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun inte fullt ut uppfyller ställda krav på inhämtande av synpunkter från berörda brukar- och anhörigorganisationer.

Länsstyrelsens iakttagelser

Enligt kommunens svar på planeringsenkäten har synpunkter inte inhämtats från brukar- eller anhörigorganisationer om planering eller uppföljning av verksamheter för personer med psykiska funktionshinder.

Det förekommer dock en tät kontakt mellan brukarorganisationen ISAP och boendets respektive den dagliga verksamhetens personal vilket kan innebära att socialnämnden får del av organisationens synpunkter. Vid planering och uppföljning av verksamheter för personer med psykiska funktionshinder bör dock information och inhämtande av synpunkter formaliseras tydligare.

14. Brukarinflytande i verksamheter för boende och sysselsättning

14.1 Möjlighet till brukarinflytande i granskade verksamheter för boende och sysselsättning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinders egna val och prioriteringar skall vara utgångspunkten för alla insatser som riktas till den enskilde. Det innebär att verksamheter för boende och sysselsättning bör finna former för inflytande för de boende respektive deltagarna i verksamheten. (SOU 1992:73 sid. 20, 1 kap. 1 § SoL, 5 kap. 8 § SoL, 6 § LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- verksamheter för boende eller sysselsättning ha någon form av brukarråd eller ha utvecklat någon form för att systematiskt inhämta de boendes eller deltagarnas synpunkter på verksamheten
- de boendes eller deltagarnas synpunkter ha beaktats och påverkat verksamhetens innehåll och utformning i något eller några angivna exempel.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget och gruppboendet Klippan uppfyller ställda krav på inflytande för deltagarna i verksamheterna.

Länsstyrelsens iakttagelser

Av intervjuer med boende, personal och enhetschef på gruppboendet Klippan framkommer att de boendes synpunkter och önskemål efterfrågas i hög grad. Såväl planering av de individuella aktiviteterna som de aktiviteter där flera personer deltar präglas av att de enskilda personernas önskemål står i centrum. De boendes inflytande över vardagen begränsas dock av lokalernas fysiska utformning.

På Aktivitetshuset Fisketorget sker dagliga morgonmöten. Det förekommer också allmänna möten med deltagarna. Personalen anger att man är mån om att alla får vara med och bestämma och ta ansvar för verksamheten. Deltagarna har också fått fylla i enkäter om bl.a arbetsuppgifter, trivsel och bemötande. De intervjuade deltagarna anger att det är möjligt att komma med olika förslag och att personalen lyssnar.

15. Den enskildes möjlighet till självbestämmande och delaktighet

15.1 Den enskildes möjlighet till självbestämmande i stödprocessen

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder skall vara delaktiga i utformningen av de insatser som planeras och genomförs. Den enskilde har rätt att få information om alternativa insatser och vara delaktig i planeringen och uppföljningen av dessa. Den enskilde skall också vara delaktig i det samarbete som sker mellan olika vård-, stöd- och rehabiliteringskontakter.

(1 kap. 1 § SoL, 3 kap 5 § SoL, 6 § LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- den enskilde helt eller delvis deltagit i planering eller uppföljning av insatser vad gäller boende och sysselsättning samt att det skall framgå av den enskildes utsagor att han varit delaktig
- den enskilde ha varit delaktig helt eller delvis i det samarbete som förekommer samt att det skall framgå av den enskildes utsagor att han känner till eller varit delaktig i detta samarbete.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun inte uppfyller ställda krav på individens delaktighet i planeringen av stödprocessen för tolv av de femton granskade ärendena.

Länsstyrelsens iakttagelser

Av de femton granskade akterna fanns utredning i åtta ärenden medan utredning saknades i sju ärenden. Av de åtta utredningar som fanns var tre ofullständiga. I resterande fem ärenden noteras den enskildes delaktighet i planering av stödinsatser i tre. Handläggaren har inte besvarat den enkät som lämnades. Enkäten är däremot av besvarad av personal i boende och boendestöd. Det är därför inte möjligt att bedöma om det på handläggarnivå finns uppgifter om planering tillsammans med den enskilde som inte noterats i akten.

15.2 Den enskildes möjlighet till självbestämmande i verksamheter för boende och sysselsättning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder skall som alla andra kunna påverka det boende eller den sysselsättning han önskar samt det stöd han eller hon behöver för ett fungerande boende och en meningsfull sysselsättning.

(1 kap. 1 § SoL, 3 kap 5 § SoL, 6 § LSS, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- den enskilde som bor i bostad med särskild service ha möjlighet till självbestämmande och en hög grad av integritet i sitt boende
- den enskilde vara delaktig i planering och uppföljning av de insatser som genomförs inom ramen för verksamheten
- den enskilde vara delaktig i det samarbete som sker mellan verksamheten och andra vård-, stöd- och rehabiliteringskontakter

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget och gruppboendet Klippan uppfyller ställda krav på den enskildes delaktighet.

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan inte fullt ut uppfyller ställda krav på integritet och självbestämmande.

Länsstyrelsens iakttagelser

Planeringen i verksamheterna fungerar bra för de flesta. Kontaktpersonerna beskrivs av de intervjuade genomgående som mycket engagerade och intresserade och intervjupersonerna bedömer att de är delaktiga i vad som händer på ett positivt sätt

Beträffande individens delaktighet i samarbetet med andra aktörer ger intervjuerna med brukare och personal en bild av att sådant samarbete förekommer på ett praktiskt plan till exempel med sjukvård, dagsjukvård, intresseorganisation och arbetsrehabiliteringsverksamheten Holmängenprojektet.

Det finns möjlighet för den enskilde att påverka omfattning och innehåll i den dagliga verksamheten på Aktivitetshuset Fisketorget. Det sker genom planeringssamtal med personalen och individuellt utformade scheman. Den enskilde väljer själv hur länge han/hon vill delta i verksamheten på Fisketorget. Det finns inte någon tidsbegränsning. Det finns möjlighet att välja sysselsättning/arbete utifrån individuella intressen och att påverka hur många timmar per dag man kan och vill delta.

Om en deltagare har gjort ett uppehåll så finns i regel möjligheten att snabbt komma tillbaka till verksamheten. Enligt den intervjuade personalen så är den enskilde delaktig i det samarbete som sker på individnivå med andra vård- stöd och rehabiliteringskontakter.

Boendet Klippan är utformat på ett sådant sätt att det inte är möjligt för de enskilda boende att ha en hög grad av integritet. Såväl toalett som dusch delas med andra boende. Det gemensamma köket hålls låst vissa tider på dygnet.

16. Bemötande

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder skall bemötas med respekt för sin integritet och sin syn på sin situation. (1 kap 1§, 3 kap 5 §, 5, 6 §§ LSS)

- För att uppfylla de krav som ställs skall det framgå av den enskildes egna utsagor att han huvudsakligen upplever sig trodd och väl bemött i sina kontakter med socialtjänsten.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på ett gott bemötande på verkställarnivå för samtliga personer med psykiska funktionshinder som har intervjuats.

Länsstyrelsens iakttagelser

De tio personer som intervjuades beskriver alla att de generellt har en god eller mycket god kontakt med personalen i boendena/boendestödet respektive i sysselsättningsverksamheterna. En person lyfter fram att ekonomihandläggaren ger ett gott stöd. Ingen av de intervjuade hade vid intervjutillfället pågående kontakt med biståndshandläggare, funktionen var helt okänd för de flesta. Flera av de intervjuade uttryckte att de hade uppfattningen att det är personalen i verkställigheten som bestämmer om man ska ”prata med kommunen”. En person beskriver att personalen måste kunna ordna t.ex. kontaktman om man ska få den insatsen beviljad.

DEL F

Samverkan med andra berörda organisationer/myndigheter

17. Kommunens inriktning mot samverkan och samarbete med berörda organisationer och myndigheter

17.1 Gemensamma mål, riktlinjer och verksamhetsformer på ledningsnivå

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen bör tillsammans med berörda organisationer/myndigheter utforma skriftliga och gemensamma mål/policy för samverkan på politisk- och ledningsnivå.

Kommunen bör tillsammans med psykiatrin utforma skriftliga riktlinjer för utskrivning eller permission från psykiatrisk heldygnsvård samt för en samordnad och individuell planering.

(2 kap. 6 § SoL, 5 kap. 8 § SoL, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd

Informationsöverföring och samordnad vårdplanering SOSFS 1996:32)

Uppfyller kraven:

- Kommuner som har gemensam mål/policy på politisk- eller ledningsnivå med psykiatrin samt skriftliga riktlinjer för samverkan med psykiatrin vid utskrivning från psykiatrisk slutenvård och samordnad vårdplanering.
- Kommuner som har former för samverkan eller har en eller flera gemensamma verksamheter med annan huvudman

Uppfyller kraven mer än väl:

- Kommuner som har mål/policy med flera berörda organisationer samt skriftliga riktlinjer för samverkan med psykiatrin vid utskrivning eller permission från psykiatrisk slutenvård samt för samordnad vårdplanering.
- Kommuner som har utvecklade former för samverkan med fler berörda organisationer eller gemensamma verksamheter med flera huvudmän. Väl utvecklade samverkansformer inkluderar även samverkansformer eller gemensam verksamhet med brukar- och anhörigorganisationerna.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på gemensamma mål för samverkan med psykiatrin samt gemensamma riktlinjer med psykiatrin vad gäller utskrivning från psykiatrisk heldygnsvård och gemensamma riktlinjer för en samordnad planering för enskilda individer.

Länsstyrelsens iakttagelser

I socialnämndens enkätsvar beskrivs att Vänersborgs kommun har system eller former för samverkan med andra organisationer/myndigheter i frågor som rör personer med psykiska funktionshinder och där ledningen i respektive organisation/myndighet står bakom denna samverkan. Nämnden har bifogat skriftliga dokument om vårdplaneringsrutiner. I planeringsenkäten anger nämnden dock att skriftliga riktlinjer för samverkan i samband med permission från sluten psykiatrisk vård saknas.

Samverkan sker till exempel med allmänpsykiatriska enheten, mobila teamet, vårdcentraler och Arbetslivsinriktad rehabilitering Holmängen.

17.2 Samarbete kring enskilda individer

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Personer med psykiska funktionshinder har rätt att få helheten av sina behov uppmärksammade. Insatser mellan olika aktörer bör samordnas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Handläggaren vid socialtjänsten bör uppmärksamma behoven i sin helhet, känna till den enskildes övriga centrala vård- och rehabiliteringsinsatser samt verka för en samordning både vad gäller planering och uppföljning av insatser.
(3 kap. 5 § SoL, 14 § punkt 7 LSS, SOSFS 1996:32 (M))

För att uppfylla de krav som ställs bör:

- den enskildes kontakter med psykiatrik samt annan/andra centrala vård- eller rehabiliteringskontakter vara kända av ansvarig handläggare. Kända kontakter bör motsvaras av den enskildes egna utsagor.
- det finnas samarbete med psykiatrik eller med någon annan av den enskildes centrala vård- och rehabiliteringskontakter. Samarbetet skall motsvaras av den enskildes egna utsagor om det samarbete han eller hon själv önskar och känner till.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på att känna till individens centrala vård- och stödkontakter för samtliga femton personer med psykiska funktionshinder vars ärenden granskats och där frågeställningen är aktuell.
- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på samarbete med individens centrala vård- och stödkontakter för dessa personer där samverkan behövs.

Länsstyrelsens iakttagelser

Länsstyrelsens bedömning avser verksamhetsnivå. Bedömning har inte kunnat göras på handläggarnivå eftersom dokumentation saknas.

17.3 Samarbetsformer mellan verksamhet för boende och andra berörda organisationer/myndigheter

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamheter för boende skall ha en inriktning mot samarbete med andra berörda organisationer och myndigheter som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och gärna samarbeta med brukar- och anhörigorganisationer på orten.

(2 kap. 6 § SoL, 3 kap. 5 § SoL, 5 kap. 8 § SoL, 15 § punkt 7 LSS)

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- personal i verksamheter för boende känna till den enskildes centrala kontakter inom kommun och landsting förutsatt att den enskilde själv så önskar.
- verksamheten ha en tydlig och adekvat inriktning mot samarbete
- verksamheten ha ett formaliserat system för samarbete med andra enheter inom socialtjänsten och psykiatrien på både organisations- och individnivå

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan uppfyller ställda krav på externt samarbete utifrån individens behov.

Länsstyrelsens iakttagelser

Personalen beskriver att samverkan med andra berörda myndigheter sker efter den enskildes behov. Länsstyrelsen anser dock att den individuella planeringen bör förbättras. Se under avsnitt verksamhetens innehåll och individuell planering.

17.4 Samarbetsformer mellan verksamheter för sysselsättning och andra berörda organisationer/myndigheter

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamheter för sysselsättning skall ha en inriktning mot samarbete med andra berörda organisationer och myndigheter som ligger i linje med verksamhetens uppdrag och gärna samarbeta med brukar- och anhörigorganisationer på orten.

(2 kap. 6 § SoL, 3 kap. 5 § SoL, 5 kap. 8 § SoL, 15 § punkt 7 LSS)

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- personal i verksamheter för sysselsättning känna till den enskildes centrala kontakter inom kommun och landsting förutsatt att den enskilde själv så önskar.
- verksamheten ha en tydlig och adekvat inriktning mot samarbete
- verksamheten ha ett formaliserat system för samarbete med andra enheter inom socialtjänsten, psykiatrin, försäkringskassan och arbetsförmedlingen på både organisations- och individnivå

Länsstyrelsens iakttagelser

Aktivitetshuset Fisketorget har inte något formaliserat system för samarbete med andra myndigheter/vårdgivare. Det ingår inte i verksamhetens uppdrag. Samarbete sker utifrån individens önskemål.

Den intervjuade personalen på Fisketorget anger att de samarbetar kring enskilda individer med socialtjänstens individ- och familjeomsorg, psykiatrins öppenvård, försäkringskassan samt Holmängenprojektet. Det kan också i något fall förekomma samverkan med anhöriga. Tillsammans med försäkringskassan sker uppföljning av de deltagare som har praktikplatser. Den enskilde är alltid med på gemensamma möten. Personalen känner i en del fall till vem som är deltagarens ansvarige läkare och i enstaka fall vem som är ansvarig handläggare inom socialtjänsten. Det är den enskilde som väljer att berätta om han/hon vill att personalen skall känna till vilka kontakter han eller hon har med olika myndigheter/vårdgivare.

DEL G

Kvalitetssystem och personalens kompetensutveckling

18. Kommunens kvalitetssystem och kvalitetsutveckling

18.1 Kvalitetssystem för kommunens sociala verksamhet

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen bör ha ett system för kvalitetsutveckling som gäller det sociala arbetet med personer med psykiska funktionshinder.

(3 kap. 3 § SoL, 6 § LSS, SOSFS 1998:8 (S))

Uppfyller kraven

- Kommuner som har ett sådant kvalitetssystem

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller ej kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun inte uppfyller ställda krav på ett dokumenterat kvalitetssystem.

Länsstyrelsens iakttagelser

I kommunen finns enligt svar på planeringsenkäten inte något särskilt kvalitetssystem för insatser för personer med psykiska funktionshinder. Däremot finns kvalitetssystem inom hälso- och sjukvård.

18.2 Skriftliga riktlinjer och kvalitetsarbete i Klippans gruppboende

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamheter för boende skall ha ett system för att säkra och utveckla kvaliteten i verksamheten. Systemet skall omfatta för verksamheten relevanta områden och kvaliteten i verksamheten skall fortlöpande förbättras i linje med psykiatrireformens intentioner. Verksamheten skall vidare ha skriftliga riktlinjer för hantering av klagomål, Lex Sarah samt i förekommande fall för personskada enligt LSS. (3 kap. 3 § SoL, SOSFS 1996:17, SOSFS 1998:8 (S), SOSFS 2000:5 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- verksamheten ha ett system för att säkra och utveckla kvaliteten i verksamheten med en ansvarig person
- något eller några relevanta områden ha fokuserats i kvalitetsarbetet och lett till fram till ett förbättringsarbete
- verksamheten ha skriftliga riktlinjer för handläggning av klagomål samt anmälan om missförhållanden (Lex Sarah) eller hantering av personskada enligt LSS i förekommande fall.
- personalen känna till verksamhetens kvalitetssystem och delta i kvalitetsarbetet
- riktlinjerna för Lex Sarah eller personskada enligt LSS vara kända och tillämpas av personalen i verksamheten

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan inte uppfyller ställda krav på kvalitetsutveckling.
- Länsstyrelsen bedömer att gruppboendet Klippan inte uppfyller ställda krav på att skriftliga riktlinjer och rutiner för anmälan skall vara kända av all personal.

Länsstyrelsens iakttagelser

Enligt verksamhetschefen finns sedan 1996 system för att säkra kvalitén i verksamheten. Kvalitetssystemet omfattar endast förhållningssätt och metoder. Det finns inte någon kvalitetsplan eller någon ansvarig person utsedd. Skriftliga riktlinjer för handläggning av klagomål finns inte enligt verksamhetschefen men det är på försöksstadiet inom förvaltningen. Det finns skriftliga rutiner för hur anmälan om personskada och anmälan enligt Lex Sarah skall hanteras i verksamheten.

Enhetschefen för gruppboendet anger i intervjun att det finns rutiner för klagomålshantering men att hon inte har kunskap om hur de är utformade. Skriftliga rutiner för anmälan om personskada finns i en pärm i boendet.

Personalen säger att rutiner för klagomålshantering troligen finns. De känner inte närmare till dessa. Kvalitetssystem är enligt personalen under utveckling. Personalen känner till att anmälan om personskada skall göras men de har inte närmare kännedom om hur det skall ske.

18.3 Skriftliga riktlinjer och kvalitetsarbete på Aktivitetshuset Fisketorget

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Verksamheter för sysselsättning skall ha ett system för att säkra och utveckla kvaliteten i verksamheten. Systemet skall omfatta för verksamheten relevanta områden och kvaliteten i verksamheten skall fortlöpande förbättras i linje med psykiatireformens intentioner. Verksamheten skall vidare ha skriftliga riktlinjer för hantering av klagomål, Lex Sarah samt i förekommande fall för personskada enligt LSS. (3 kap. 3 § SoL, SOSFS 1996:17, SOSFS 1998:8 (S), SOSFS 2000:5 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- verksamheten ha ett system för att säkra och utveckla kvaliteten i verksamheten med en ansvarig person
- något eller några relevanta områden ha fokuserats i kvalitetsarbetet och lett till fram till ett förbättringsarbete
- verksamheten ha skriftliga riktlinjer för hantering av klagomål samt anmälan om missförhållanden (Lex Sarah) eller hantering av personskada enligt LSS i förekommande fall.
- personalen känna till verksamhetens kvalitetssystem och delta i kvalitetsarbetet
- riktlinjerna för Lex Sarah eller personskada enligt LSS vara kända och tillämpas av personalen i verksamheten

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller inte kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Aktivitetshuset Fisketorget inte uppfyller ställda krav på kvalitetsutveckling och klagomålshantering.

Länsstyrelsens iakttagelser

Den intervjuade personalen anger att arbetet med att utveckla ett kvalitetssystem har påbörjats men känner inte till när detta beräknas vara klart. Aktivitetshuset Fisketorget har tidigare genomfört och kommer att fortsätta med enkäter till deltagarna. Enkätfrågorna har berört bl.a. bemötande, trivsel, arbetsuppgifter, vad deltagarna anser fungerar bra eller mindre bra.

Det finns inte någon kvalitetsplan eller någon utsedd ansvarig person.

Det finns inte några rutiner för hur deltagarnas klagomål skall hanteras. Deltagarna framför ev. klagomål muntligt till arbetsledare eller personal antingen enskilt eller vid raster och möten.

19. Personalens kompetensutveckling

19.1 Plan för personalens kompetensutveckling på övergripande ledningsnivå

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

Kommunen skall ha en plan för kompetensutveckling för personal som arbetar med personer med psykiska funktionshinder.
(SOSFS 1998:8 (S))

Uppfyller kraven

- Kommuner som har en skriftlig plan för personalens kompetensutveckling.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller ej kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun inte uppfyller ställda krav på en plan för kompetensutveckling av personal som arbetar med personer med psykiska funktionshinder.

Länsstyrelsens iakttagelser

Kompetensutvecklingsplan saknas enligt nämndens svar på planeringsenkäten.

19.2 Handläggarnas tillgång till handledning, vägledning och fortbildning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

För arbetet med personer med psykiska funktionshinder skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Handläggare som är ansvariga för att bedöma personer med psykiska funktionshinderns behov och besluta om insatser bör därför ha möjlighet till regelbunden vägledning, handledning och fortbildning.
(3 kap. 3 § SoL, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- ansvariga handläggare ha tillgång till en regelbunden vägledning eller handledning
- ansvariga handläggare ha tillgång till fortbildning i arbetet eller anse att de har en tillräcklig utbildning för sina nuvarande arbetsuppgifter.

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på handledning samt tillgång till nödvändig fortbildning för handläggaren.

Länsstyrelsens iakttagelser

Kompetensutvecklingsplan saknas enligt nämndens svar på planeringsenkäten. Stimulansmedel för psykiatrireformen har tidigare använts till att genomföra två uppdragsutbildningar om vardera fem poäng via Högskolan. Utbildningen har riktat sig till alla chefer inom socialförvaltningen och till personal inom basverksamheten.

Länsstyrelsens bedömning grundar sig på svar från den handläggare som ansvarar för målgruppen. Handläggaren uppger att hon har regelbunden handledning och fortbildning.

19.3 Personalens kompetens i verksamhet/er för boende och deras tillgång till handledning, vägledning och fortbildning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

För arbetet med personer med psykiska funktionshinder skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. (3 kap. 3 § SoL, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- personal i verksamheter för boende ha en utbildning och en erfarenhet som motsvarar de boendes behov och verksamhetens uppdrag. Det innebär att personalen skall ha adekvat grundutbildning inom det psykosociala fältet samt lämplig erfarenhet för arbete med målgruppen.
- personalen i verksamheter för boende ha tillgång till regelbunden vägledning, handledning samt fortbildning. Fortbildningen bör vara utformad efter var och ens behov av kompetensutveckling.
- personalen i verksamheten för boende sträva mot en kontinuerlig kompetenshöjning och ta aktiv del i den fortbildning, vägledning och handledning som erbjuds

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen anser att personalen på gruppboendet Klippan har adekvat utbildning och erfarenhet. Länsstyrelsen anser dock att det är angeläget att enhetschef och personal ges utbildning om socialtjänstlagen och LSS.
- Länsstyrelsen anser att gruppboendet Klippan uppfyller kraven på vägledning och handledning till personalen.

Länsstyrelsens iakttagelser

De flesta av personalen vid gruppboendet Klippan är utbildade mentalskötare och alla har mångårig erfarenhet av arbete med psykiskt funktionshindrade. Vissa har även gått uppdragsutbildning på högskolenivå, 5 poäng. De har processhandledning var fjortonde dag.

Personalen berättar att de har varit på ett antal studiebesök i andra verksamheter. Det finns inte någon plan för vidareutveckling av personalens kompetens.

Vid Länsstyrelsens tillsynsbesök framkom behov av kompetens utveckling avseende lagstiftning (SoL och LSS). Varken enhetschef eller personal kände vilka beslut som låg till grund för de boendes insatser d.v.s. om besluten fattats enligt SoL eller LSS och innebörden av detta. Länsstyrelsen anser att det är mycket angeläget att personal har kunskap om de lagar som styr verksamheten bland annat för att kunna hjälpa den enskilde att tillvarata sina rättigheter.

Goda exempel

- Länsstyrelsen bedömer att X kommun mer än väl uppfyller ställda krav på att personal i A verksamhet för boende (namnges) erbjuds en kompetensutveckling som väl motsvarar personalens och verksamhetens behov.

19.4 Personalens kompetens i verksamhet/er för sysselsättning och deras tillgång till handledning, vägledning och fortbildning

Länsstyrelsens bedömningsgrunder

För arbetet med personer med psykiska funktionshinder skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. (3 kap. 3 § SoL, SOSFS 1998:8 (S))

För att uppfylla de krav som ställs skall:

- personal i verksamheter för sysselsättning ha en utbildning och en erfarenhet som motsvarar deltagarnas behov och verksamhetens uppdrag. Det innebär att personalgruppen skall ha en lämplig variation av yrkesutbildning och erfarenhet av arbete med målgruppen.
- personalen i verksamheter för sysselsättning ha tillgång till regelbunden vägledning, handledning samt fortbildning. Fortbildningen bör vara utformad efter var och ens behov av kompetensutveckling.
- personalen i verksamheten för sysselsättning sträva mot en kontinuerlig kompetenshöjning och ta aktiv del i den fortbildning, vägledning och handledning som erbjuds

Länsstyrelsens bedömning

Uppfyller kraven

- Länsstyrelsen bedömer att Vänersborgs kommun uppfyller ställda krav på att personal i Aktivitetshuset Fisketorget får kompetensutveckling, vägledning och handledning.

Länsstyrelsens iakttagelser

Den intervjuade personalen på Aktivitetshuset Fisketorget anser att de har adekvat utbildning för sina arbetsuppgifter. De är båda undersköterskor/skötare med mångårig erfarenhet av arbete med personer med psykiska funktionshinder. Verksamhetschefen är sjuksköterska med inriktning mot psykiatri.

Det finns enligt verksamhetschef och personal möjlighet till vidareutbildning men enligt personalen kan detta ur bemanningssynpunkt vara svårt att genomföra i praktiken.

Personalen anser att de inte har behov av utifrån kommande handledning i dagsläget. De har god möjlighet till vägledning i det dagliga arbetet genom i första hand verksamhetschefen som i regel är tillgänglig och nåbar. De har tidigare haft metodhandledning. Nu har de kollegial handledning. En eftermiddag varannan vecka träffas Fisketorget's personal tillsammans med 11:ans personal och chef.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

www.o.lst.se

